

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА
ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

Центр заочного та дистанційного навчання
Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота -
магістерський дослідницький проект**

053 «Психологія»
на тему:

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО
АБ'ЮЗИВНИХ СТОСУНКІВ**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури ЦЗДН,
1 групи
спеціальність 053 «Психологія»
Пірожкова К.С.

Керівник: професор кафедри (за сумісництвом),
Доктор психологічних наук, професор
Лефтеров В.О.

Рецензент: доцент, кандидат психологічних наук
Ташматов В.А.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр заочного та дистанційного навчання

Кафедра психології

Рівень вищої освіти магістерський

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва)

Спеціальність 053 «Психологія»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

д.ю.н., проф. О.М. Цільмак

« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ (магістерський дослідницький проект)

Пірожкової К.С.

1. Тема роботи «ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО АБ'ЮЗИВНИХ СТОСУНКІВ»

Керівник роботи д.психол.н., проф. В.О. Лефтеров

затверджені наказом НУ «ОЮА» від « ____ » _____ 20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем роботи _____

3. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовка концепції К.Р. і затвердження плану К.Р.	II 2025	
2.	Вивчення нормативного матеріалу, спеціальної літератури, аналіз та узагальнення матеріалів	III 2025	
3.	Написання Вступу	V 2025	
4.	Написання 1 розділу К.Р.	VI 2025	
5.	Написання 2 розділу К.Р.	VII - IX 2025	
6.	Написання Висновків	X 2025	
7.	Подання К.Р. на кафедру та рецензування	X 2025	
8.	«Малий захист» К.Р. на кафедрі	XI 2025	
9.	Прийняття рішення про допуск К.Р. до захисту	XI 2025	
10.	Захист К.Р. в ЕК	XII 2025	

Здобувач

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Анотація

Пірожкова К.С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО АБ'ЮЗИВНИХ СТОСУНКІВ

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 053 «Психологія», Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню психологічних особливостей схильності особистості до аб'юзивних стосунків. Проблематика аб'юзивної поведінки у міжособистісній взаємодії розглядається як багатовимірне психологічне явище, зумовлене поєднанням емоційної залежності, розмитих психологічних меж, когнітивних викривлень у сприйнятті себе та партнера, а також деформацією самооцінки. Для досягнення мети було проведено емпіричне дослідження із застосуванням комплексу валідних психодіагностичних методик: Опитувальник «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), спрощена версія Е. Гартмана (Hartmann & Kunzendorf, 1991), опублікований у книзі “Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality”; адаптована версія методики «Міжособистісна діагностика особистості» Т. Ліпі (Interpersonal Diagnosis of Personality, 1957); «Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер» (Spann–Fischer Codependency Scale).

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для психокорекційної та психотерапевтичної практики, спрямованої на розвиток самоприйняття, формування адекватних психологічних меж, підвищення рівня емоційної компетентності та профілактику залучення в аб'юзивні взаємини.

Ключові слова: аб'юзивні стосунки, співзалежність, психологічні межі, самооцінка, міжособистісні ролі, емоційна залежність, психологічна автономія, деструктивна поведінка

Abstract

Pirozhkova K.S. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PREDISPOSITION TO ABUSIVE RELATIONSHIPS

Master's Thesis for the degree of "Master" in the field of 053 "Psychology", National University "Odessa Law Academy," Odessa, 2025.

The master's thesis is devoted to the study of psychological characteristics underlying an individual's predisposition to abusive relationships. The phenomenon of abusive behavior in interpersonal interactions is considered a multidimensional psychological construct, determined by a combination of emotional dependence, blurred psychological boundaries, cognitive distortions in self- and partner-perception, as well as deformations of self-esteem. To achieve the research objectives, an empirical study was conducted using a set of validated psychodiagnostic instruments: the Boundary Questionnaire (simplified version by A. Hartman), published in book "Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality"; the Short Interpersonal Relationship Scale (adapted from T. Leary); and the Spann–Fischer Codependency Scale.

The practical significance of the study lies in the potential application of the findings in psychocorrectional and psychotherapeutic practice aimed at fostering self-acceptance, establishing adequate psychological boundaries, enhancing emotional competence, and preventing involvement in abusive relationships.

Keywords: abusive relationships, codependency, psychological boundaries, self-esteem, interpersonal roles, emotional dependence, psychological autonomy, destructive behavior.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	15
1.1. Організація, етапи та характеристика вибірки емпіричного дослідження схильності до аб'юзивних стосунків.....	15
1.2. Методи та психодіагностичний інструментарій емпіричного дослідження.....	19
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО АБ'ЮЗИВНИХ СТОСУНКІВ.....	28
2.1. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження схильності до аб'юзивних стосунків.....	28
2.2. Психологічні рекомендації та напрями психокорекції схильності до аб'юзивних стосунків	49
Висновки до розділу 2.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна соціокультурна ситуація характеризується значною динамічністю міжособистісних стосунків, трансформацією моральних норм, гендерних ролей і уявлень про сімейні цінності. В умовах глобальної нестабільності, соціальних криз та воєнного стану в Україні дедалі більшої актуальності набуває проблема аб'юзивних (насильницьких, токсичних, маніпулятивних) взаємин, які порушують психологічну цілісність особистості, спричиняють травматизацію, втрату базової довіри до світу та деформацію системи самосприйняття.

Феномен аб'юзивних стосунків не обмежується лише фізичними проявами насильства. Йдеться про складний багатовимірний процес, який включає психологічний, емоційний, вербальний, сексуальний, фінансовий і символічний аб'юз. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO, 2023), близько 27-30% жінок у світі зазнають насильства з боку партнера, тоді як психологічне насильство має ще більший масштаб, залишаючись часто латентним і соціально толерованим.

В українському суспільстві проблема аб'юзу набуває особливої гостроти у зв'язку з підвищеним рівнем тривожності, емоційного виснаження, втрати соціальної стабільності та зниженням якості міжособистісних комунікацій. У таких умовах зростає кількість випадків співзалежних і насильницьких стосунків, у яких одна або обидві сторони демонструють деструктивні моделі поведінки, емоційної регуляції та сприйняття власних і чужих меж.

Психологічна схильність до аб'юзивних стосунків формується на перетині індивідуально-особистісних, когнітивно-емоційних і соціально-психологічних чинників. Йдеться не лише про насильницькі тенденції агресора, а й про внутрішню вразливість жертви, що зумовлює її готовність приймати або толерувати деструктивну поведінку партнера. Недостатній рівень самоприйняття, низька самооцінка, страх самотності, дитячі травми, дисфункційні стилі прив'язаності, високий рівень залежності від зовнішнього оцінювання - усе це виступає предикторами аб'юзивної динаміки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика аб'юзивних (насильницьких) стосунків у подружжі є однією з найактуальніших у сучасній психологічній науці, оскільки вона охоплює широкий спектр деструктивних взаємодій між партнерами - від психологічного тиску й контролю до фізичного насильства та соціальної ізоляції. Сутність аб'юзивних стосунків полягає у систематичному порушенні меж особистості, підпорядкуванні одного партнера іншому, що призводить до руйнування самооцінки, втрати автономії, а також до формування залежних і травматичних моделей поведінки.

Наукові дослідження О. Синенко свідчать, що схильність до аб'юзивних відносин формується під впливом комплексу психологічних, особистісних та соціальних чинників. Авторка підкреслює, що ключовими детермінантами схильності до насильницької поведінки є особливості емоційної регуляції, низький рівень емпатії, дитячі травматичні досвіди, а також викривлені уявлення про роль і владу у стосунках. Аб'юзери часто мають підвищену потребу в контролі, схильність до домінування, емоційну нестабільність і високий рівень тривожності, що у поєднанні з нерозвиненими навичками конструктивного спілкування сприяє агресивній поведінці в сімейній системі [19, с.21].

З іншого боку, дослідження В. Кириченко розкриває іншу площину цієї проблеми - психологічні механізми, які підтримують толерантність до насильства у жертв аб'юзу. Науковця зазначає, що жінки, які перебувають у таких стосунках, часто демонструють низький рівень самоповаги, схильність до самозвинувачення, залежність від думки партнера та страх залишитися наодинці. Ці риси корелюють із дитячими сценаріями міжособистісної взаємодії, коли насильство або контроль у родині сприймалися як «норма» і, відповідно, інтроектувалися у власну систему цінностей і стосункових моделей [13, с.78].

Аналізуючи результати обох досліджень, можна зробити висновок, що схильність до аб'юзивних стосунків має двосторонній характер - вона може проявлятися як у агресора, так і в жертви, при цьому кожна зі сторін має свої

психологічні передумови. Для агресора типовими є: емоційна незрілість, потреба у владі, порушення ідентичності, низька толерантність до фрустрації, а також досвід насильства в дитинстві. Для жертви ж характерні: залежний тип прив'язаності, підвищена тривожність, відсутність навичок емоційної саморегуляції, дефіцит позитивного самосприйняття та почуття власної гідності.

У сучасній психологічній науці схильність до аб'юзивних стосунків розглядається як складне багаторівневе утворення, що формується на перетині емоційних, когнітивних, поведінкових і соціальних механізмів. Різні теоретичні підходи дозволяють пояснити, чому людина може потрапляти у деструктивні взаємини або відтворювати насильницькі моделі поведінки.

Згідно з теорією прив'язаності, запропонованою Дж. Боулбі, ранній досвід емоційного контакту з батьками формує базові моделі взаємодії у дорослому житті. Невпевнена, тривожна чи дезорганізована прив'язаність, що виникає внаслідок нестабільності або відсутності безпечного емоційного зв'язку в дитинстві, може зумовлювати схильність до емоційної залежності, страху втрати партнера та терпимості до насильницької поведінки. Порушення системи прив'язаності призводить до того, що особа сприймає аб'юзивні стосунки як норму емоційної близькості або як єдиний доступний спосіб отримання любові та визнання [4, с.256].

Когнітивно-поведінкова модель насильства, розроблена у межах когнітивної психології, пояснює аб'юзивну поведінку через спотворені уявлення про владу, контроль і взаємну відповідальність у стосунках. Згідно з цією моделлю, людина, схильна до аб'юзу, керується ірраціональними переконаннями на кшталт «партнера потрібно контролювати, щоб не втратити його» або «агресія - це прояв сили». Такі когнітивні схеми підтримуються поведінковими патернами, що підкріплюються емоційною напругою, почуттям провини чи сорому, формуючи замкнене коло насильства [21, с.165].

У межах теорії соціального навчання, розробленої А. Котко та О. Губар аб'юзивна поведінка розглядається як результат засвоєння моделей

насильницької взаємодії шляхом спостереження. Якщо в сімейному середовищі дитина регулярно бачить агресію, контроль, приниження або емоційне відчуження між батьками, вона несвідомо переймає ці сценарії як ефективні способи досягнення влади чи емоційного впливу. Згодом ці моделі відтворюються у власних інтимних стосунках, навіть якщо людина декларує прагнення уникати насильства [14, с.58].

Системна сімейна теорія, що розвивалася у працях Л. Глущенко розглядає аб'юзивні відносини як прояв дисфункції сімейної системи, де порушено баланс влади, автономії та емоційних меж. У такій системі насильство може виконувати функцію підтримання рівноваги або контролю, компенсуючи нерозв'язані внутрішньосімейні конфлікти. Схильність до участі в аб'юзивних взаєминах виникає як наслідок інтерналізації цих системних дисфункцій - тобто засвоєння сімейних сценаріїв, де агресія, контроль чи емоційна маніпуляція стають звичним способом підтримки зв'язку [6, с.145].

Феномен аб'юзивних стосунків, зокрема серед молоді, став предметом численних закордонних наукових досліджень, що дозволяють розглянути його з різних теоретичних позицій і зрозуміти психологічні механізми формування схильності до деструктивної поведінки. А. Бандура у межах соціальної когнітивної теорії довів, що поведінка формується через спостереження та імітацію дій інших осіб. Соціальне навчання пояснює, чому насильство у стосунках часто повторюється і передається між поколіннями.

Л. Бенкрофт розвивав теорію фрустрації-агресії, у якій наголошується, що агресія є наслідком внутрішньої напруги, що виникає при неможливості досягти бажаного результату. У контексті аб'юзивних стосунків серед молоді це проявляється в агресивних реакціях на соціальні чи особисті труднощі, що дозволяє виявити внутрішній гнів і тривогу [2, с.370].

Дж. Геллс у своїх роботах про насильство в сімейних стосунках вказує на вплив соціальних структур і культурних норм, які можуть толерувати агресивну поведінку. Молодь, яка зростає в такому середовищі, часто сприймає

насильство як норму взаємодії та не усвідомлює його деструктивного характеру, що підвищує ризик потрапляння у аб'юзивні стосунки [32].

К. Лоренц підкреслював біологічні аспекти агресії, розглядаючи її як природний механізм захисту території та ресурсів. Це дає змогу частково пояснити виникнення агресивної поведінки у молоді, однак її прояви завжди модулюються соціальним та культурним контекстом, що визначає прийнятність або неприйнятність таких дій у конкретному середовищі [36].

Е. Фромм у межах соціально-психологічного підходу до агресії розглядав її як результат впливу соціальних умов, ізоляції, відчуття соціальної нерівності та порушення особистісної цілісності. Він виокремлював деструктивну агресію, спрямовану на завдання шкоди, і адаптивну агресію, яка є засобом захисту власних інтересів [31;24].

О. Білошенко та Ю. Чабаненко зазначають, що аб'юз є відносно новим поняттям для позначення традиційних форм психологічного та фізичного насильства, тоді як аб'юзер - це особа, яка систематично застосовує маніпулятивні методи для досягнення власних цілей. Проблема має соціальне значення, оскільки впливає не лише на окремих студентів, а й на загальний психологічний клімат середовища, знижуючи рівень безпеки, комфорту та міжособистісної гармонії [3].

О. Максим та Т. Рябовол підкреслюють, що жертвами аб'юзерів можуть ставати не лише слабкі та нерішучі особистості, а й сильні, впевнені в собі та незалежні студенти. Особливо небезпечним є той факт, що значна частина випадків аб'юзу залишається непоміченою, оскільки прояви насильства часто носять емоційний, психологічний, економічний або сексуальний характер, а фізичне насильство трапляється рідше, проте має серйозні наслідки [15;16].

В. Семиченко та О. Дубчак описують різні форми аб'юзу у студентському середовищі: психологічний тиск, що включає приниження, шантаж та контроль особистих меж; емоційне насильство - маніпуляції, звинувачення, ігнорування; фізичне насильство; економічний тиск - обмеження доступу до фінансових

ресурсів чи контроль витрат; сексуальне насильство, що включає примус чи небажані дії без згоди партнера [18, с.140].

О. Білошенко, Ю. Чабаненко та М. Смазнова підкреслюють, що наслідки аб'юзу включають зниження самооцінки, погіршення психічного здоров'я (депресія, тривожність), зменшену здатність до навчання та соціалізації, що негативно впливає на професійне майбутнє та загальну якість життя студентів. Для подолання цієї проблеми важливим є формування у молоді розуміння ознак аб'юзу, навчання здоровим формам комунікації та розробка профілактичних програм, інтегрованих у студентське середовище. Інформування студентів про їхні права, створення безпечного простору для обговорення таких тем та співпраця з психологами і соціальними працівниками є ключовими заходами для зниження поширеності аб'юзивних стосунків серед студентської молоді [3;20].

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості схильності до аб'юзивних стосунків і виявити їхні провідні детермінанти, а також розробити психологічні рекомендації та напрями щодо зниження ризику аб'юзивної поведінки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення аб'юзивних стосунків та визначити основні психологічні чинники, що формують схильність до деструктивної поведінки у міжособистісних взаєминах.
2. Окреслити методичні та організаційні засади проведення емпіричного дослідження, описати етапи, вибірку та психодіагностичний інструментарій.
3. Провести емпіричне дослідження схильності до аб'юзивних стосунків серед вибірки респондентів та оцінити її психологічні характеристики.

4. Встановити взаємозв'язки між схильністю до аб'юзивних стосунків та психологічними особливостями особистості (рівень самооцінки, емоційна залежність, типи прив'язаності, емоційна регуляція).

5. Розробити психологічні рекомендації та напрями психокорекційної роботи для зниження ризику аб'юзивної поведінки та формування конструктивних моделей міжособистісних стосунків.

Об'єкт дослідження - міжособистісні взаємини як психологічний феномен.

Предмет дослідження - психологічні особливості, що визначають схильність особистості до аб'юзивних стосунків.

Методологія дослідження. Для реалізації мети дослідження та виконання поставлених завдань застосовано комплекс теоретичних і емпіричних методів, спрямованих на всебічне вивчення психологічних особливостей схильності до аб'юзивних стосунків. Теоретичний блок дослідження включав аналіз наукових джерел, узагальнення, порівняння та систематизацію сучасних концепцій аб'юзивної поведінки, теорій прив'язаності, когнітивно-поведінкових та гуманістичних підходів до дослідження міжособистісних відносин.

Емпіричне дослідження проводилося із застосуванням психодіагностичного інструментарію, що забезпечує оцінку ключових характеристик особистості та міжособистісних схем поведінки, які можуть виступати детермінантами аб'юзивної взаємодії. Зокрема, для вивчення здатності особистості встановлювати та підтримувати психологічні межі використовувався опитувальник «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), спрощена версія Е. Гартмана (Hartmann & Kunzendorf, 1991), опублікований у книзі "Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality", що дозволяє визначити жорсткість або м'якість меж, їхню гнучкість у міжособистісному спілкуванні, а отже, вразливість до маніпуляцій та насильницьких моделей взаємодії. Для визначення типу міжособистісної поведінки учасників дослідження використовувалася адаптована версія методики «Міжособистісна

діагностика особистості» Т. Ліпі (Interpersonal Diagnosis of Personality, 1957), що дозволяє класифікувати особистість за домінантним, агресивним, пасивним або підкореним типом поведінки. Цей інструмент дає змогу оцінити стилі взаємодії та виявити деструктивні патерни, що потенційно підтримують аб'юзивні стосунки. Для вивчення рівня емоційної залежності, схильності до самопожертви та ігнорування власних потреб у стосунках із партнером застосовувався опитувальник співзалежності Спанн–Фішер (Spann–Fischer Codependency Scale). Дослідження цих характеристик дозволяє визначити фактори, що підвищують вразливість особистості до ролі жертви у деструктивних взаєминах. Для виявлення проявів аб'юзивної поведінки створено анкету спрямовану на виявлення частоти та характеру проявів аб'юзивних патернів у міжособистісних стосунках. Інструмент дозволяє оцінити прояви як віктимної (жертвеності), так і агресивно-контролюючої (аб'юзивної) поведінки, а також загальний суб'єктивний стан та якість взаємин. Щоб виміряти частоту та інтенсивність проявів психологічного, фізичного й емоційного насильства, а також визначити рівень контролюючої та домінуючої поведінки з боку партнера було використано методику Composite Abuse Scale (CAS) (валідизований психодіагностичний інструмент, призначений для всебічного вивчення різних типів насильницької поведінки у близьких стосунках).

Вибір зазначених психодіагностичних методик обґрунтований їхньою валідністю, надійністю та здатністю комплексно оцінити внутрішньоособистісні та міжособистісні характеристики, що визначають схильність до аб'юзивної поведінки. Обробка отриманих даних передбачала застосування кореляційного аналізу для встановлення взаємозв'язків між показниками, а також факторного аналізу для виявлення структурних компонентів досліджуваних психологічних особливостей.

Елементи наукової новизни. Здійснено комплексне дослідження структури психологічних чинників схильності до аб'юзивних стосунків. У дослідженні розширено уявлення про структуру аб'юзивних впливів у близьких

стосунках та визначено особливості їх прояву у вибірці досліджуваних. Отримані результати дають змогу глибше зрозуміти психологічні чинники, що сприяють збереженню деструктивних моделей взаємодії в партнерських стосунках, та окреслюють напрями для подальшого емпіричного аналізу цього феномену.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання встановлених закономірностей для підвищення ефективності психологічної діагностики та профілактики аб'юзивних стосунків. Отримані дані можуть бути застосовані у практиці індивідуального та сімейного консультування для виявлення ранніх ознак деструктивної взаємодії, формування у клієнтів більш усвідомлених моделей сприйняття партнерської поведінки та розвитку навичок безпечної міжособистісної взаємодії, можуть слугувати емпіричною основою для подальших наукових досліджень у галузі психології взаємин та превенції аб'юзивної поведінки.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменування) і 5 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 57 сторінках, загальний зміст роботи складає 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Організація, етапи та характеристика вибірки емпіричного дослідження схильності до аб'юзивних стосунків

Емпіричне дослідження психологічних особливостей схильності до аб'юзивних стосунків було організоване з урахуванням сучасних методологічних підходів до вивчення міжособистісних взаємодій та психічних характеристик особистості. Основною метою дослідження було визначення психологічних чинників, що сприяють виникненню схильності молодих людей до потрапляння у аб'юзивні стосунки, а також встановлення закономірностей взаємозв'язків між особистісними характеристиками, стилями прив'язаності, рівнем емоційної залежності, самооцінкою та тривожністю.

Дослідження проводилося на базі Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса). Використання університетської бази забезпечило доступ до цільової аудиторії молодих людей, які перебувають у різних формах романтичних та партнерських стосунків, що дозволило сформувати вибірку, репрезентативну для студентської молоді цього вікового сегменту.

Вибірка складалася з 45 респондентів, серед яких 30 дівчат та 15 юнаків. Формування вибірки здійснювалося за принципом добровільної участі та стратифікації за статтю для забезпечення рівномірного представлення гендерних категорій. Критеріями включення в дослідження були: вік респондента 16-25 років, наявність досвіду тривалих міжособистісних стосунків (тривалістю понад 6 місяців), добровільна згода на участь у дослідженні, а також відсутність тяжких психічних розладів, які могли б обмежувати адекватність заповнення опитувальників та тестів.

Організаційно-дослідницька структура дослідження включала чотири основні етапи, кожен з яких мав чітку методологічну спрямованість:

I. Підготовчий етап дослідження складався з комплексної наукової та організаційної підготовки, яка передбачала формування концептуальної та методологічної основи роботи. На цьому етапі здійснено систематичний аналіз наукових джерел, включаючи монографії, наукові статті та результати попередніх емпіричних досліджень, що стосуються проблеми аб'юзивних стосунків, міжособистісних конфліктів, психологічних детермінант схильності до них та особливостей емоційної залежності в романтичних взаємодіях. Проведений літературний аналіз дозволив виділити ключові психологічні змінні, які можуть впливати на формування схильності до аб'юзивної поведінки, а також окреслити логіку побудови дослідницької моделі та взаємозв'язків між особистісними характеристиками, стилями прив'язаності, рівнем самооцінки, тривожністю та емоційною залежністю.

Наступним кроком стало формування програми дослідження, що включало розробку концептуальної моделі, визначення дослідницьких конструктів та операціоналізацію ключових змінних. Модель охоплювала такі основні конструкти: особистісні риси, стилі прив'язаності, рівень емоційної залежності, самооцінку та тривожність. Було визначено порядок та методи збору даних, послідовність застосування психодіагностичних інструментів, формат та часові рамки проведення опитувань, а також критерії включення та виключення респондентів. Така організація забезпечила логічну узгодженість усіх етапів дослідження та контроль за якістю отриманих даних [8].

Особлива увага під час підготовчого етапу приділялася вибору та адаптації психодіагностичних методик. Було обрано стандартизовані опитувальники, які враховують вікові, культурні та соціальні особливості студентської молоді, що забезпечило адекватність вимірювань та валідність отриманих результатів. Кожен інструмент пройшов перевірку на надійність і відповідність дослідницьким завданням, а також був адаптований для комфортного та зрозумілого використання респондентами. Етичний аспект дослідження також був ретельно опрацьований на підготовчому етапі. Було підготовлено інформаційні листи для учасників, у яких детально повідомлялося

про добровільність участі, право на відмову без будь-яких негативних наслідків, забезпечення конфіденційності отриманих даних та безпечність проходження тестування. Дотримання принципів психологічної безпеки та повага до суб'єктивного досвіду кожного учасника дослідження були ключовими завданнями цього етапу.

II. Експериментальний етап дослідження передбачав безпосереднє проведення психодіагностичної роботи та первинної обробки отриманих даних. На цьому етапі респонденти проходили стандартизовані опитувальники у контрольованих умовах, що забезпечувало мінімізацію зовнішніх впливів та підвищувало надійність отриманих результатів. Для уникнення ефекту порядку тестування застосування методик було послідовним і стандартизованим для всіх учасників.

Отримані результати піддавалися систематизації та кодуванню, що дозволяло створити єдину базу даних для подальшої статистичної обробки. Кожна анкета перевірялася на повноту заповнення та відповідність вимогам методик, що забезпечувало контроль якості даних та мінімізацію потенційних похибок.

На цьому етапі здійснювалася первинна статистична обробка результатів, включаючи розрахунок описової статистики для кожної змінної, перевірку нормальності розподілу та оцінку варіативності показників. Додатково проводився кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язків між особистісними характеристиками, рівнем емоційної залежності, самооцінкою, тривожністю та схильністю до аб'юзивних стосунків, а також факторний аналіз для виявлення структурних взаємозв'язків між психодіагностичними показниками. Завдяки комплексному підходу до аналізу даних було можливо визначити ключові фактори ризику та захисні механізми, що впливають на формування схильності до аб'юзивної поведінки.

III. Узагальнюючий етап дослідження полягав у комплексній аналітичній обробці отриманих результатів та їх інтерпретації з наукової точки зору. На цьому етапі здійснювалася систематизація даних за змінними, що дозволяло

виділити основні тенденції та закономірності між психологічними характеристиками та схильністю до аб'юзивних стосунків. Особлива увага приділялася виявленню взаємозв'язків між психодіагностичними показниками, що дозволяло сформувати психологічні профілі респондентів із різними рівнями ризику.

Аналітична обробка включала детальний факторний та кореляційний аналіз, що дозволяв оцінити структурні взаємозв'язки між особистісними рисами, стилями прив'язаності, рівнем емоційної залежності, самооцінкою, тривожністю та схильністю до аб'юзивних стосунків. Результати аналізу слугували основою для формулювання науково обґрунтованих висновків щодо психодинаміки схильності до ризикових моделей міжособистісної взаємодії та виявлення потенційних захисних і ризикових факторів [11].

На підставі отриманих результатів було розроблено практичні рекомендації для психологів-консультантів, соціальних працівників та освітніх установ. Рекомендації стосувалися профілактики аб'юзивних стосунків серед молоді, підвищення психологічної обізнаності, формування адекватних стратегій емоційного саморегулювання та зниження рівня емоційної залежності. Такий підхід дозволяє застосовувати результати дослідження в практичній психології та соціальній роботі, сприяючи розвитку ефективних програм підтримки молоді, що перебуває у ризикових міжособистісних взаємодіях.

Емпіричне дослідження схильності до аб'юзивних стосунків серед студентської молоді було проведене з дотриманням методологічної системності та етичних норм. Вибірка респондентів дозволила отримати репрезентативні дані, а застосування стандартизованих психодіагностичних методик забезпечило надійність та валідність результатів.

1.2. Методи та психодіагностичний інструментарій емпіричного дослідження

У нашому науковому дослідженні виходимо з того, що аб'юзивні стосунки, хоча й поширені серед молоді, досі залишаються недостатньо вивченими, що дозволяє визначати декілька ключових аспектів їх психологічного аналізу. На сучасному етапі особливо гостро постає питання збереження психосоціального благополуччя молодих людей у міжособистісних взаєминах, адже аб'юзивні взаємини негативно впливають на психологічний розвиток особистості, формування самооцінки, здатність до емоційної регуляції та соціальної адаптації.

На нашу думку, психологічні особливості схильності до аб'юзивних стосунків варто розглядати через призму основних компонентів, що визначають готовність або вразливість особистості у контактних ситуаціях, а саме: рівень емоційної залежності, тривожності та самооцінки. Тому основною тенденцією при побудові констатуючого експерименту є вибір методів і прийомів, які б максимально об'єктивно охоплювали сутнісні ознаки всіх цих компонентів, дозволяючи оцінити їхній вплив на адаптаційні можливості та психологічну стійкість молоді людини у контексті ризикових стосунків.

При підборі психодіагностичних методик враховувалися такі критерії: надійність, валідність, доступність і зрозумілість формулювань для респондентів. Виходячи з цього, до діагностичної програми було включено такі методики:

1. Опитувальник «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), спрощена версія Е. Гартмана (Hartmann & Kunzendorf, 1991), опублікований у книзі "Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality" є психодіагностичним інструментом, призначеним для комплексної оцінки характеристик психологічних меж особистості, що відображають здатність індивіда встановлювати, підтримувати та регулювати особистісні кордони у

міжособистісних взаєминах. Психологічні межі виступають умовними бар'єрами, які забезпечують баланс між автономією та взаємодією з іншими людьми та зовнішнім середовищем. Вони регулюють здатність особистості захищати власну психічну цілісність, контролювати емоційні реакції та уникати надмірного емоційного злиття або, навпаки, надмірної ізоляції [33].

Жорсткі межі характеризуються високим рівнем самозахисності, схильністю до дистанціювання та труднощами у встановленні емоційного контакту, тоді як м'які межі відображають емоційну відкритість і чутливість, проте іноді супроводжуються недостатньою здатністю захищати власні інтереси у взаємодії з іншими. Розмиті межі свідчать про слабку диференціацію між власними потребами та очікуваннями оточення, що може підвищувати вразливість особистості до дисфункціональних міжособистісних взаємодій.

Опитувальник складається із серії тверджень, які оцінюються респондентом за багатобальною шкалою, що дозволяє кількісно визначити рівень жорсткості або м'якості меж у різних сферах: міжособистісній, емоційній та психічній. Міжособистісні межі відображають здатність регулювати контакт з іншими, зберігати автономію та протистояти зовнішньому впливу; емоційні межі характеризують контроль за власними емоціями та уникання надмірної емоційної залежності від інших; психічна цілісність оцінює здатність зберігати власну ідентичність та самостійність у думках і поведінці.

Обробка результатів дозволяє класифікувати особистість за типом меж — жорсткі, гнучкі або розмиті — що є важливим для оцінки психодіагностичних профілів, здатних впливати на схильність до дисфункціональних та аб'юзивних міжособистісних стосунків. Методика має підтверджену надійність та валідність, що дозволяє використовувати її як інструмент для дослідження психологічних особливостей молоді та прогнозування адаптаційних можливостей у міжособистісних взаємодіях, а також для розроблення психокорекційних програм, спрямованих на формування здорових міжособистісних кордонів.

2. Методика міжособистісних відносин Т. Ліпі (Interpersonal Diagnosis of Personality, IDP) є комплексним психодіагностичним інструментом, спрямованим на систематичне оцінювання особистісних особливостей у контексті міжособистісної взаємодії. В основі методики лежить концепція, що поведінка людини в соціальних ситуаціях є найбільш показовим проявом її особистісних характеристик, а специфіка міжособистісних контактів відображає як стабільні психологічні властивості, так і адаптивні стратегії поведінки у різних соціальних контекстах.

Процедура дослідження включає заповнення респондентом спеціального опитувальника, що містить описові твердження щодо соціальних ситуацій та способів реагування на них. Респондент оцінює ступінь відповідності власної поведінки представленим характеристикам. Це дозволяє здійснити кількісну та якісну оцінку ключових параметрів міжособистісної взаємодії, таких як:

1. Міжособистісна вразливість, що визначає рівень емоційної чутливості, залежності від оцінки інших та схильності до соціальної тривожності;
2. Домінантність або субмісивність, що характеризує прагнення особистості контролювати ситуації або підпорядковуватися соціальним вимогам;
3. Емоційна стабільність у соціальних контактах, яка визначає здатність зберігати психологічну рівновагу в умовах конфліктів або міжособистісного напруження;

Стилі міжособистісної взаємодії, що охоплюють спектр соціальної поведінки від конструктивної співпраці та альтруїзму до конкурентної та конфліктної поведінки.

Обробка даних методики передбачає формування інтегральних показників, що відображають загальний профіль міжособистісної поведінки, а також побудову детального профілю окремих параметрів, що дає змогу проводити як індивідуальну, так і групову діагностику. Методика дозволяє виявляти закономірності соціальної поведінки, оцінювати психологічну

адаптацію в колективі, прогнозувати можливі конфліктні ситуації та визначати напрямки розвитку комунікативних компетенцій.

3. Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер (Spann–Fischer Codependency Scale) є психодіагностичним інструментом, призначеним для комплексного дослідження рівня емоційної залежності, схильності до самопожертви та ігнорування власних потреб у міжособистісних стосунках. Методика дозволяє оцінювати поведінкові та емоційні патерни, що характеризують дисфункціональні взаємозв'язки, та визначати ступінь, до якого індивід здатний ставити потреби інших осіб вище за власні, що є ключовим аспектом у дослідженні схильності до аб'юзивних стосунків [30].

Інструмент складається з серії тверджень, які оцінюються респондентами за багатобальною шкалою, що забезпечує кількісне визначення основних компонентів співзалежності: емоційної залежності, схильності до самопожертви, труднощів у встановленні особистих меж та тенденцій до контролю або адаптації у взаєминах. Емоційна залежність відображає потребу у постійному схваленні, увазі та підтримці з боку партнера, що може призводити до втрати автономії та підвищеної вразливості. Схильність до самопожертви характеризує готовність ігнорувати власні потреби й інтереси заради іншої особи, сприяючи підтриманню дисфункціональних стосунків. Труднощі у встановленні меж виявляють неспроможність чітко визначати власні кордони, що підвищує ризик залишання у аб'юзивних взаєминах. Тенденції до контролю або адаптації оцінюють поведінкові схеми, пов'язані з прагненням задовольнити потреби партнера будь-якою ціною або підкорятися його вимогам [9;12;28]

Використання опитувальника дозволяє отримати системну інформацію про психологічну структуру співзалежності індивіда, виявити уразливі механізми, що сприяють залишанню у токсичних стосунках, та інтегрувати ці дані з іншими психодіагностичними показниками, зокрема характеристиками меж особистості та стилями міжособистісної поведінки. Інструмент відзначається високим рівнем надійності та валідності, підтвердженими

емпіричними дослідженнями, і широко застосовується у психологічних, клінічних та соціальних дослідженнях для оцінки психосоціальних механізмів, що визначають схильність до дисфункціональних, зокрема аб'юзивних, стосунків. Опитувальник не лише дозволяє діагностувати існуючі патерни співзалежності, а й визначати напрями психокорекційної роботи та профілактики ризикових моделей поведінки у міжособистісних взаємодіях.

4. У межах дослідження психологічних особливостей схильності до аб'юзивних стосунків було вирішено доповнити стандартні психодіагностичні методики розробленою анкетою, спрямованою на виявлення проявів аб'юзивної поведінки у досліджуваних як у ролі жертви, так і у ролі аб'юзера. Така анкета дозволяє оцінити досвід взаємодії у парах, наявність психологічного, емоційного або фізичного тиску з боку партнера, а також власні схильності до контролю, маніпуляцій та агресії у стосунках (Додаток Г).

Розроблена таблиця анкети для виявлення проявів аб'юзивної поведінки є стандартизованим психодіагностичним інструментом, призначеним для комплексного оцінювання психологічних особливостей взаємин респондента в контексті аб'юзивної динаміки. Вона дозволяє досліджувати прояви дисфункціональної поведінки як у ролі жертви, так і у ролі аб'юзера, а також оцінювати суб'єктивне сприйняття якості власних стосунків. Таблиця структурована у три тематичні блоки, що забезпечує системний підхід до збору та аналізу емпіричних даних [29;38;40].

Перший блок включає шість тверджень, спрямованих на оцінку ролі респондента як жертви аб'юзу. Він відображає ступінь переживання контролю, емоційного тиску, критики, страху висловлювати власні потреби та втрати автономії. Другий блок містить шість питань, що оцінюють прояви аб'юзивної поведінки респондента у взаєминах з іншими, зокрема контроль, маніпуляції, агресивні та маніпулятивні дії, прагнення підкорювати партнера своїм вимогам. Третій блок складається з шести тверджень, спрямованих на визначення суб'єктивної оцінки якості стосунків, задоволеності ними, усвідомлення балансу між власними потребами та потребами партнера, а також на виявлення

можливого дисонансу між об'єктивними проявами аб'юзу та самоперцепцією респондента [28].

Для оцінки кожного твердження використовується п'ятибальна шкала інтенсивності проявів: 1 - ніколи, 2 - рідко, 3 - іноді, 4 - часто, 5 - завжди. Така шкала забезпечує кількісну оцінку рівня проявів аб'юзивної поведінки, дозволяє визначати сумарні бали за кожним блоком та здійснювати статистичний аналіз, включно з розрахунком середніх значень, кореляцій та інших показників [39].

Структурна організація таблиці та стандартизована шкала оцінювання забезпечують надійність та валідність отриманих даних, дозволяючи проводити порівняльний аналіз проявів аб'юзивної поведінки серед різних груп респондентів, а також інтегрувати результати з іншими психодіагностичними показниками, такими як рівень співзалежності, характеристика меж особистості та стиль міжособистісної поведінки. Використання даного інструменту дає змогу отримати системне уявлення про психологічну структуру аб'юзивних взаємин, визначити уразливі механізми, що сприяють дисфункціональній поведінці, та розробити рекомендації для психокорекційної роботи й профілактики ризикових моделей взаємодії у міжособистісних стосунках.

Застосування анкети у поєднанні зі стандартними психодіагностичними інструментами - «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), Коротка шкала міжособистісних відносин (адаптована з методики Т. Лірі) та Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер (Spann–Fischer Codependency Scale) - забезпечує комплексний підхід до оцінки психологічних особливостей схильності до аб'юзивних стосунків, дозволяє виявити як внутрішні характеристики особистості, так і конкретні прояви дисфункціональної поведінки у міжособистісному контексті.

5. Composite Abuse Scale (CAS) є стандартизованим психодіагностичним інструментом, призначеним для комплексної оцінки інтенсивності, частоти та форм прояву насильства у близьких міжособистісних стосунках. Розроблена групою дослідників під керівництвом Hegarty, Sheehan та Schonfeld (1999),

методика ґрунтується на концепції багатовимірності феномену насильства, який розглядається не лише як фізичний акт агресії, але й як психологічна, емоційна та контрольна поведінка, що порушує особистісні межі, автономію та почуття безпеки індивіда. Застосування CAS у психологічних дослідженнях дозволяє не лише виявити наявність аб'юзивних тенденцій, а й визначити структурні компоненти насильства, що формують його динаміку у міжособистісних стосунках.

Методика включає 30 тверджень, які описують типові форми насильницької поведінки у партнерських стосунках. Респондент оцінює частоту прояву кожної з них за 6-бальною шкалою - від 0 («ніколи») до 5 («майже щодня»), що забезпечує можливість кількісного аналізу як окремих форм аб'юзу, так і його загальної інтенсивності. Структура CAS охоплює чотири субшкали, які відображають різні рівні насильницької взаємодії: фізичне насильство, важке фізичне насильство, емоційне насильство та контрольна поведінка. Перша шкала включає дії, спрямовані на завдання фізичної шкоди (удари, поштовхи, побиття), друга – більш небезпечні дії, що створюють загрозу життю (задушення, поранення, застосування зброї). Третя шкала описує психологічні форми насильства, зокрема приниження, знецінення, образи, маніпуляції чи ізоляцію, тоді як четверта вимірює рівень контролю з боку партнера, включаючи обмеження свободи, фінансовий контроль, переслідування або втручання у приватне життя.

Кожна субшкала CAS оцінює окремий вимір насильства, а сукупний інтегральний показник (Total CAS Score) дозволяє визначити загальний рівень аб'юзивного впливу у стосунках. Завдяки цьому методика забезпечує багаторівневу діагностику, яка поєднує кількісну та якісну оцінку інтенсивності насильницької взаємодії. Психометричні властивості CAS свідчать про її високу надійність і валідність: внутрішня узгодженість шкали є стабільно високою (Cronbach's $\alpha = 0.94\text{--}0.96$), ретестова надійність перевищує 0.90, а конструктна валідність підтверджується значущими кореляціями з іншими інструментами, що вимірюють агресію, співзалежність, тривожність і

самооцінку (Hegarty et al., 2005). Це дає підстави вважати CAS чутливим інструментом, здатним виявляти як очевидні, так і латентні форми аб'юзивної поведінки.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи розглянуто методичні та організаційні засади проведення емпіричного дослідження психологічних особливостей схильності до аб'юзивних стосунків серед студентської молоді. Дослідження було організоване відповідно до сучасних методологічних підходів до вивчення міжособистісних взаємодій та психічних характеристик особистості.

Дослідження реалізовувалося у чотири послідовні етапи: підготовчий, експериментальний, узагальнюючий та аналітичний. Підготовчий етап включав систематичний аналіз наукових джерел, розробку концептуальної моделі, операціоналізацію ключових змінних та адаптацію психодіагностичних інструментів із урахуванням вікових, соціальних та культурних особливостей студентської молоді. На експериментальному етапі респонденти проходили стандартизовані опитувальники в контрольованих умовах, здійснювалася систематизація та кодування даних, а також первинна статистична обробка, включно з описовою статистикою, перевіркою нормальності розподілу показників, кореляційним і факторним аналізом.

Методологічний інструментарій дослідження включав стандартизовані психодіагностичні засоби: Опитувальник «Межі особистості» (Boundary Questionnaire) для оцінки психологічних меж та здатності регулювати міжособистісні взаємодії; Методику міжособистісних відносин (Т. Лірі) для визначення типів поведінки у соціальних контактах; Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер (Spann–Fischer Codependency Scale) для виявлення рівня емоційної залежності, схильності до самопожертви та труднощів у встановленні особистих меж; а також авторську анкету для оцінки проявів

аб'юзивної поведінки як у ролі жертви, так і аб'юзера, а також суб'єктивного сприйняття якості стосунків та Composite Abuse Scale (CAS) яка дозволяє емпірично верифікувати зв'язок між індивідуально-психологічними характеристиками особистості та її вразливістю до деструктивних стосунків.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО АБ'ЮЗИВНИХ СТОСУНКІВ

2.1. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження схильності до аб'юзивних стосунків

З точки зору психологічної науки, схильність особистості до аб'юзивних стосунків визначається не лише зовнішніми соціальними та культурними факторами, а й внутрішньо-психологічними характеристиками індивіда. До ключових детермінантів належать рівень усвідомлення та захищеності особистісних меж, ступінь міжособистісної залежності, сформованість копінг-стратегій, здатність до емоційної саморегуляції та особистісна самостійність у прийнятті рішень. Вивчення цих характеристик дозволяє виявити психологічні механізми, що підвищують ризик залучення в деструктивні взаємодії, та визначити потенційні точки втручання для психокорекційної роботи.

Метою цього розділу є проведення системного емпіричного дослідження психологічних особливостей осіб, схильних до аб'юзивних стосунків, із використанням стандартизованих психодіагностичних методик. Обрані інструменти дозволяють оцінити межі особистості, особливості міжособистісних взаємодій та рівень співзалежності, які виступають індикаторами підвищеного ризику аб'юзивної поведінки.

У ході дослідження оцінка особистісних меж здійснювалась із використанням спрощеної версії опитувальника «Межі особистості» (Boundary Questionnaire, А. Гартман), що дозволяє комплексно визначити рівень структурованості та чіткості особистісних кордонів у міжособистісних стосунках. Даний інструмент забезпечує кількісну оцінку здатності особистості до відокремлення власного «Я», регуляції емоційних реакцій та встановлення меж у соціальних контактах, що є критично важливим у контексті схильності до аб'юзивних взаємодій (Додаток А).

Результати опитування представлені у відсотковому форматі для більшої наочності та порівнянності, після чого здійснювалась їхня класифікація за трьома рівнями: високий (66–100%) - що свідчить про сформованість чітких і стійких особистісних меж; середній (56–65%) - що відображає помірний рівень структурованості та часткову вразливість у міжособистісних взаємодіях; низький (0–55%) - що вказує на недостатню сформованість особистісних меж та підвищену схильність до залежних або деструктивних взаємодій (Рис.2.1).

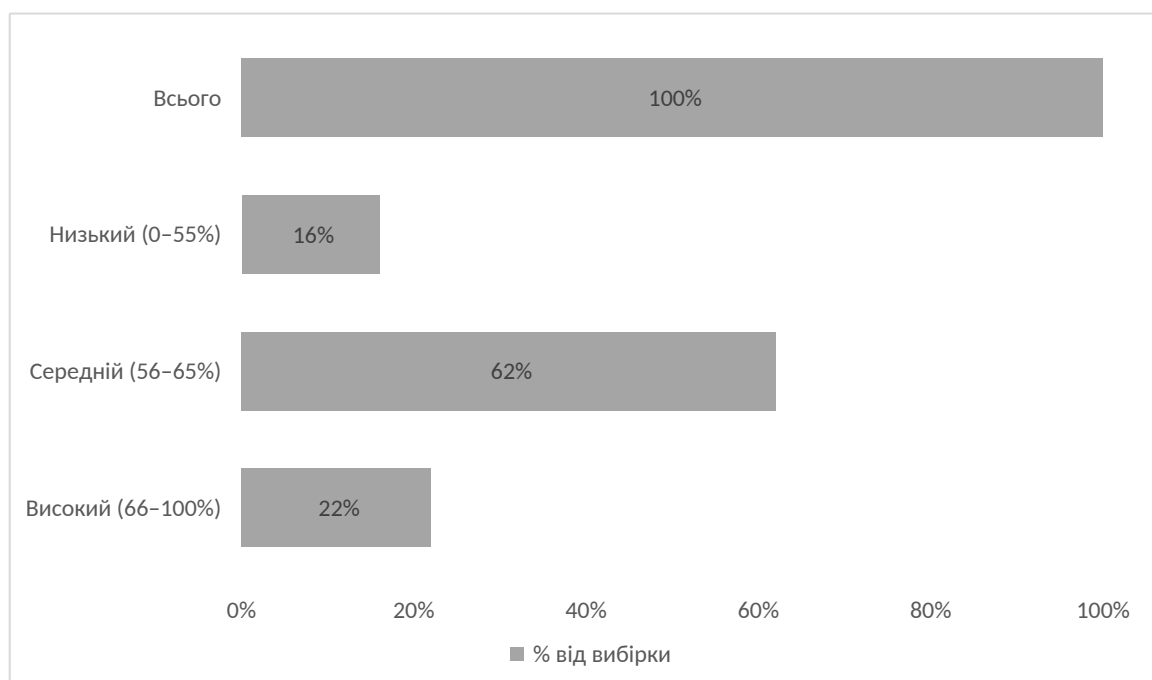

Рис.2.1. Розподіл респондентів за рівнем меж особистості (%) (Boundary Questionnaire, А. Гартман)

Аналіз показав, що високий рівень «тонких» меж, що характеризується підвищеною чутливістю до зовнішніх впливів, емоційної проникності та відкритості у міжособистісних контактах, спостерігався у 22% вибірки, з яких більшість становили дівчата (8 осіб, 27% від загальної кількості дівчат) і лише 2 юнаки (13%). Середній рівень меж, що відображає оптимальний баланс між здатністю до самозахисту та відкритістю у взаємодії з іншими, був найбільш поширеним і зустрічався у 62% респондентів (28 осіб), серед яких 18 дівчат

(60%) та 10 юнаків (67%). Низький рівень меж, що свідчить про недостатню диференціацію «своє–чужого» та підвищену вразливість до зовнішніх впливів, зафіксовано у 16% вибірки, зокрема у 4 дівчат (13%) та 3 юнаків (20%).

Отримані результати дозволяють сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо особистісних меж респондентів та їхнього значення для оцінки схильності до аб'юзивних стосунків. Аналіз показав, що особи з високою емоційною проникністю або недостатньо сформованими межами схильні до надмірної емоційної залежності та мають труднощі у підтриманні власного особистісного простору, що підвищує їхню вразливість у міжособистісних взаємодіях.

Гендерний аспект дослідження виявив істотні специфічні відмінності у структурі особистісних меж, що підтверджує роль статевих особливостей у формуванні психологічної стійкості та схильності до аб'юзивних взаємодій. Так, дівчата у вибірці частіше демонструють високий рівень тонких меж, що характеризується чіткою здатністю до відокремлення власного «Я», усвідомленням особистих потреб, а також більш ефективною регуляцією емоційних реакцій у міжособистісних контактах. (Рис.2.2).

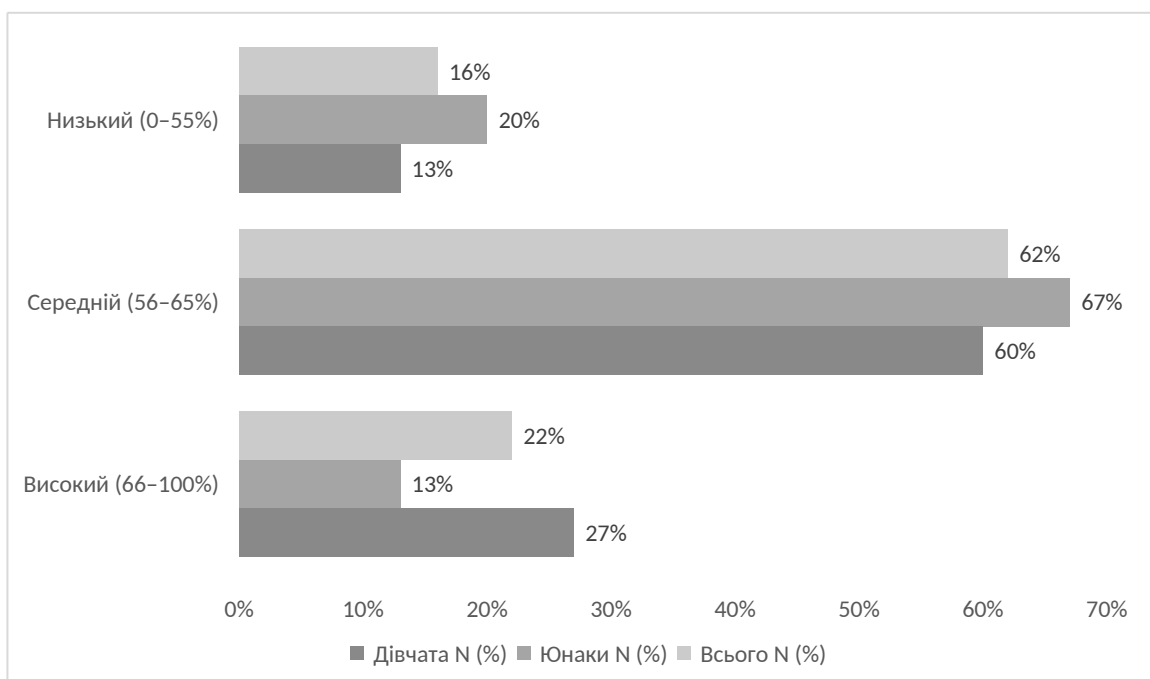

Рис. 2.2. Гендерний розподіл схильності до аб'юзивних стосунків за методикою «Межі особистості»

Результати, отримані за методикою діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, надали можливість реконструювати загальну структуру соціально-поведінкових стилів респондентів та виявити психологічні параметри, релевантні для аналізу схильності до аб'юзивних стосунків.

У загальній вибірці провідними компонентами міжособистісної поведінки стали дружелюбність (21,30 %) та екстраверсія (20,84 %), що вказує на орієнтацію більшості респондентів на соціальну взаємодію, відкритість і потребу в емоційній підтримці. Помірними за вираженістю виявилися домінування (16,51 %) та підпорядкування (17,65 %), що свідчить про відносно збалансований розподіл владно-ролевих позицій, без різкого зміщення у бік авторитарності або залежності. Показник інтроверсії (14,92 %) засвідчує наявність частини респондентів, які віддають перевагу дистанційованим або самодостатнім формам взаємодії. Найнижчою у загальній структурі стала ворожість (8,77 %), що вказує на переважання конструктивних та ненасильницьких форм соціальної поведінки.

Проте гендерний аналіз демонструє виразні відмінності, що є ключовими для інтерпретації потенційної схильності до аб'юзивних патернів. У групі дівчат ($n = 30$) найвищими виявилися показники дружелюбності (22,70 %) та екстраверсії (20,14 %), які свідчать про орієнтацію на підтримку, емоційне включення та гармонізацію взаємин. Значущим у контексті вразливості до аб'юзивних стосунків є підвищений рівень підпорядкування (19,28 %), що може відображати тенденцію до прийняття пасивної ролі, уникнення конфліктів та надмірної поступливості. Додатковим чинником психологічної вразливості є низький рівень ворожості (7,85 %), який може вказувати на труднощі із захистом власних кордонів та низьку готовність до протиставлення агресивній або контролюючій поведінці партнера. Показники домінування (13,99 %) та інтроверсії (16,04 %) свідчать про помірний прояв автономії і потреби в

саморегуляції, однак ці характеристики не компенсують загальну тенденцію до підпорядкованих і кооперативних моделей поведінки (Рис.2.3).

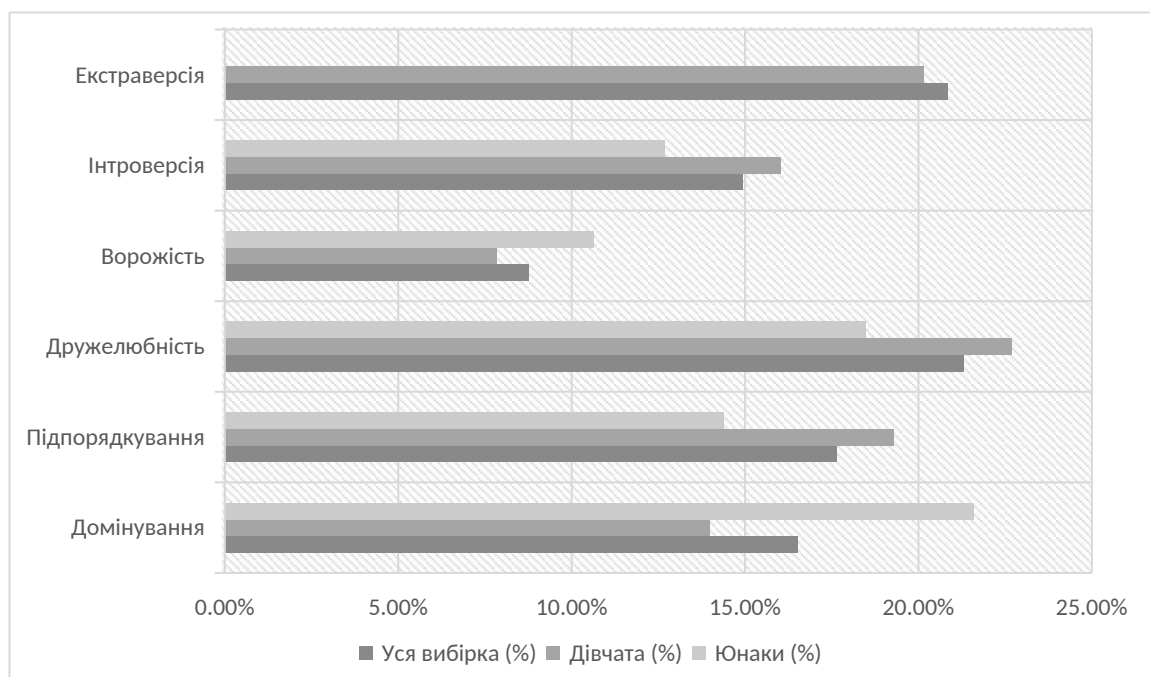

Рис. 2.3. Аналіз даних за методикою «Коротка шкала міжособистісних відносин» (адаптована з методики Т. Лірі)

У групі юнаків відзначається інша поведінкова структура, що має значення для аналізу ризику формування аб'юзивних моделей у стосунках. Найвищими виявилися екстраверсія (22,26 %) та домінування (21,58 %), що засвідчує виражену активність, прагнення контролю та ініціативності в соціальних взаємодіях. Порівняно з дівчатами, юнаки характеризуються значно вищим рівнем ворожості (10,62 %), що може відображати схильність до конфронтаційних форм поведінки, імпульсивності та жорсткішого відстоювання власних позицій. Показник підпорядкування (14,38 %) у цій групі істотно нижчий, що підтверджує переважання автономних, а інколи й домінантних ролевих позицій. Профіль інтроверсії (12,67 %) є менш вираженим, а це означає, що юнаки рідше уникають соціальних ситуацій та частіше реалізують свої потреби у взаємодії через активні або контрольні

стратегії. Показник дружелюбності (18,49 %) виявився нижчим, ніж у дівчат, що може свідчити про менш виражену орієнтацію на емоційну підтримку та співпереживання.

Узагальнення отриманих результатів дає підстави стверджувати, що хоча в цілому вибірка характеризується домінуванням соціально орієнтованих і конструктивних стилів взаємодії, проте в окремих групах виявляються виразні профілі, які можуть підвищувати ризик формування аб'юзивних стосунків. Зокрема, комбінація підвищеного підпорядкування (19,28 %) та низької ворожості (7,85 %) у дівчат може виступати чинником, що підвищує ймовірність толерування психологічного тиску або контролю. У юнаків, навпаки, поєднання високого домінування (21,58 %) та підвищеної ворожості (10,62 %) свідчить про потенційну схильність до реалізації контролюючих, імпульсивних або агресивних форм поведінки, що в окремих випадках може набувати рис аб'юзивності.

Для визначення рівня співзалежності у респондентів ми використовували Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер (Spann-Fischer Codependency Scale), що дозволяє оцінити ступінь емоційної залежності від інших, схильність до надмірної відповідальності за емоційний стан оточуючих та труднощі у встановленні особистісних меж. Методика передбачає кількісне оцінювання співзалежності за трьома рівнями: високий, середній та низький (Додаток Г).

Аналіз загальної вибірки показав, що високий рівень співзалежності спостерігається у 13 респондентів (29%), що свідчить про наявність у цих осіб підвищеної емоційної залежності та потенційної вразливості до аб'юзивних стосунків. Середній рівень співзалежності зафіксовано у більшості респондентів - 19 осіб (42%), що відображає помірні труднощі у встановленні особистісних меж та емоційній регуляції, але без виражених патологічних проявів. Низький рівень співзалежності виявлено у 13 осіб (29%), що свідчить про достатню автономію, адекватність реагування у соціальних взаємодіях та меншу схильність до емоційної залежності (Табл.2.2).

Таблиця 2.2.

Результати методики «Опитувальник співзалежності Спанн-Фішер»

Рівень шкали	Всього (%)
Високий (66–100%)	13 (29%)
Середній (56–65%)	19 (42%)
Низький (0–55%)	13 (29%)
Всього	45 (100%)

Гендерний аналіз показав певні відмінності: серед дівчат високий рівень співзалежності зафіксовано у 10 осіб (33%), середній - у 12 (40%), а низький - у 8 (27%). Серед юнаків високий рівень спостерігався у 3 осіб (20%), середній - у 7 (47%), а низький - у 5 (33%). Це вказує на те, що дівчата частіше демонструють підвищену емоційну залежність і можуть бути більш вразливими до аб'юзивних взаємодій, тоді як юнаки переважно перебувають у групі середнього або низького рівня співзалежності, що свідчить про помірну або низьку схильність до таких взаємодій (Рис.2.4.).

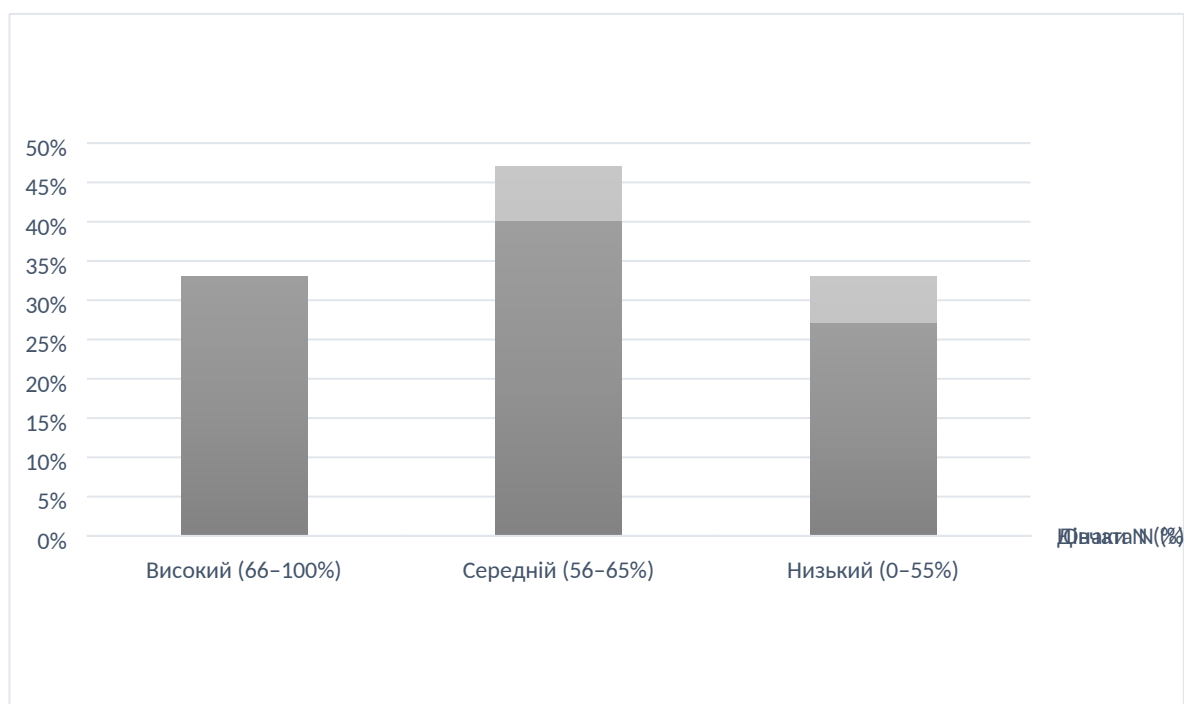

Рис.2.4. Гендерний розподіл респондентів за рівнем співзалежності

Результати дослідження свідчать, що у значної частини молоді присутні прояви співзалежності, що підвищує ризик емоційної вразливості та схильності до аб'юзивних стосунків. Гендерний аналіз показав, що дівчата частіше характеризуються високим рівнем співзалежності, тоді як юнаки переважно перебувають у групі середнього або низького рівня. Отримані дані підкреслюють значущість оцінки співзалежності для виявлення груп підвищеного ризику та планування профілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на формування здорових міжособистісних взаємодій.

У межах емпіричного дослідження було проведено кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена для оцінки взаємозв'язків між показниками трьох психодіагностичних методик: Опитувальника «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), спрощена версія Е. Гартмана (Hartmann & Kunzendorf, 1991), опублікований у книзі “Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality”, Короткої шкали міжособистісних стосунків (адаптована методика Т. Лірі) та Опитувальника співзалежності Спанн–Фішер (Spann–Fischer Codependency Scale). Обрання методу Спірмена обумовлене порядковою природою даних та можливим відхиленням їх від нормального розподілу, що забезпечує коректність статистичної оцінки зв'язків між змінними (Табл.2.3.).

Таблиця 2.3.

Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена для оцінки взаємозв'язків між показниками психодіагностичних методик

Методика	Межі особистості	Міжособистісна вразливість (шкала міжособистісних стосунків)	Співзалежність (Спанн–Фішер)	Методика Т. Лірі
Межі особистості	1.00	$\rho = 0.95, p < .01$	$\rho = 0.98-1.00, p < .01$	$\rho \approx 0.60-0.70, p < .01$
Міжособистісна	$\rho = 0.95, p$	1.00	$\rho = 0.93-0.95, p$	$\rho \approx$

вразливість	$< .01$		$< .01$	0.55–0.65, $p < .01$
Співзалежність	$\rho = 0.98\text{--}1.00, p < .01$	$\rho = 0.93\text{--}0.95, p < .01$	1.00	$\rho \approx 0.60\text{--}0.68, p < .01$
Методика Т. Лірі	$\rho \approx 0.60\text{--}0.70, p < .01$	$\rho \approx 0.55\text{--}0.65, p < .01$	$\rho \approx 0.60\text{--}0.68, p < .01$	1.00

Для оцінки взаємозв'язків між ключовими психодіагностичними показниками, що характеризують схильність особистості до аб'юзивних стосунків, було застосовано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (ρ). Використання цього непараметричного показника дозволяє встановлювати силу та напрям монотонних зв'язків між змінними, представленими порядковими шкалами або такими, що не відповідають умовам нормального розподілу, що є характерним для психодіагностичних даних. Коефіцієнт Спірмена забезпечує надійну оцінку взаємозалежностей між показниками методик «Межі особистості» (Boundary Questionnaire), Короткої шкали міжособистісних стосунків, Опитувальника співзалежності Спанн–Фішер та Методики Т. Лірі, що відображають різні аспекти міжособистісного функціонування, автономності та поведінкових патернів взаємодії.

Результати аналізу показали, що між показниками «Межі особистості» та співзалежністю існує дуже високий статистично значущий зв'язок ($\rho = 1.00; p < .01$), що свідчить про пряму залежність: чим менш сформовані психологічні межі, тим вищий рівень співзалежності, що проявляється у підвищеній потребі у схваленні, зниженій автономії та схильності до емоційного підпорядкування партнеру. Високий рівень взаємозв'язку підтверджує роль особистісних меж як ключового чинника, що визначає ризик потрапляння у дисфункційні та аб'юзивні стосунки.

Виражені позитивні кореляції також спостерігалися між міжособистісною вразливістю та співзалежністю ($\rho = 0.93\text{--}0.95; p < .01$), що відображає психологічну закономірність: респонденти з високим рівнем емоційної вразливості та труднощами у встановленні рівноправних взаємин одночасно

демонструють підвищену схильність до залежності від партнера. Варто підкреслити, що у даному контексті високі бали за Короткою шкалою міжособистісних стосунків не відображають ефективність комунікативних навичок, а характеризують потребу у зовнішньому підтвердженні власної цінності та низьку особистісну автономію. Це пояснює, чому позитивна кореляція зі співзалежністю є логічно обґрунтованою, а не суперечить психологічним очікуванням.

Схожа закономірність простежується між межами особистості та міжособистісною вразливістю ($\rho = 0.95$; $p < .01$), що підтверджує теоретичні положення про те, що розмиті внутрішні межі супроводжуються підвищеною емоційною чутливістю та труднощами у встановленні автономних стосунків. Така структура взаємозв'язків вказує на утворення цілісної системи особистісних характеристик, які визначають схильність до дисфункційних взаємодій.

Показники Методики Т. Лірі продемонстрували середню силу кореляцій ($\rho \approx 0.55\text{--}0.70$; $p < .01$) з усіма основними змінними, що свідчить про їхню інтегровану роль у формуванні міжособистісних патернів. Зокрема, підлеглі, залежні та надмірно пристосувальні стилі взаємодії асоціюються з високим рівнем співзалежності та розмитими межами особистості, тоді як домінантні або конфронтаційні стилі мають помірні кореляції, відображаючи потенційний контроль або імпульсивність у стосунках. Це свідчить про те, що міжособистісні стилі поведінки не існують ізольовано, а взаємодіють з емоційною та когнітивною структурою особистості.

Загалом, результати кореляційного аналізу демонструють, що схильність до аб'юзивних стосунків є комплексним психодіагностичним конструктом, до складу якого входять: розмиті або недостатньо сформовані межі особистості, підвищена міжособистісна вразливість, схильність до співзалежності та дисфункційні стилі міжособистісної взаємодії за Лірі. Високі значення рангових коефіцієнтів кореляції та їх статистична достовірність ($p < .01$) підтверджують наявність стабільних, взаємопов'язаних патернів, що

визначають психологічний ризик входження у аб'юзивні або дисфункційні взаємини. Ця система факторів формує цілісний психологічний профіль, який може використовуватися для прогнозування схильності до аб'юзивних стосунків та розробки профілактичних та корекційних програм психосоціальної підтримки. (Рис.2.5).

Рис. 2.5. Графічне зображення кореляційної матриці Спірмена

Ще більш вираженим є взаємозв'язок між Опитувальником «Межі особистості» та Опитувальником співзалежності Спанн-Фішер ($r = 1.00$), що відображає практично повну кореляцію між цими показниками. Такий результат свідчить про високий рівень інтегрованості психологічних конструктів у досліджуваній вибірці та підкреслює, що нечіткі межі особистості безпосередньо пов'язані зі схильністю до моделей співзалежної поведінки. Це підтверджує концептуальні уявлення про те, що дефіцит особистісних меж є фундаментальною характеристикою схильності до

співзалежності, що може проявлятися у труднощах встановлення емоційної автономії та підвищеній залежності від зовнішніх взаємодій.

Таким чином, результати кореляційного аналізу демонструють, що у досліджуваній вибірці існує тісний зв'язок між нечіткістю меж особистості, специфікою міжособистісних взаємодій та схильністю до співзалежної поведінки. Це свідчить про необхідність комплексного підходу у психологічній діагностиці та корекції, який враховує одночасний розвиток особистісних меж, формування здатності до автономної взаємодії та зменшення моделей залежної поведінки. Отримані дані можуть бути використані як емпірична база для розробки психокорекційних програм, спрямованих на профілактику та корекцію дисфункціональних міжособистісних патернів, що характеризуються співзалежністю та нечіткими межами особистості.

Отримані результати емпіричного дослідження комплексно розкривають психологічні чинники, які визначають схильність особистості до аб'юзивних стосунків, тобто до залучення у деструктивні, емоційно або поведінково насильницькі взаємодії. Виявлені закономірності свідчать, що ця схильність формується на основі поєднання нечітких особистісних меж, недостатньо розвинених міжособистісних навичок і підвищеного рівня співзалежності.

Перш за все, результати опитувальника «Межі особистості» (А. Гартман) показали, що у значної частини респондентів межі є тонкими або недостатньо сформованими. Такі межі характеризуються високою емоційною проникністю, надмірною чутливістю до думок та емоцій інших людей і труднощами у збереженні власного психологічного простору. Це свідчить про знижену здатність до емоційної саморегуляції та тенденцію до розчинення у стосунках, що є однією з базових умов формування аб'юзивної динаміки. Люди з тонкими межами схильні ігнорувати власні потреби, підлаштовуватися під партнера, виправдовувати насильницьку поведінку та залишатися у токсичних стосунках через страх втратити емоційний зв'язок.

Дані «Методики міжособистісних стосунків» (Т. Лірі) доповнюють цей висновок. Переважання середнього рівня міжособистісних компетенцій

свідчить, що більшість молодих людей мають лише частково сформовані навички конструктивної комунікації, самопредставлення і вирішення конфліктів. Це вказує на певну емоційну незрілість та труднощі у відстоюванні власних меж, що створює сприятливий ґрунт для розвитку аб'юзивних патернів у взаємодії. Респонденти з низькими показниками за шкалою Т. Лірі демонструють ще виразніші труднощі - залежність від оцінки партнера, уникнення конфліктів, страх втратити стосунки, що посилює ризик залишатися в ролі жертви.

Високі кореляції між показниками нечіткості меж і співзалежності ($r = 1.00$) та між особистісними межами і якістю міжособистісних стосунків ($r = 0.95$) підтверджують, що порушення автономії особистості безпосередньо пов'язане зі схильністю до співзалежних і аб'юзивних моделей поведінки. Це означає, що особи, які не мають достатньо виражених особистісних меж і схильні до емоційного злиття, водночас виявляють підвищену співзалежність, тобто прагнення контролювати партнера, брати надмірну відповідальність за його стан і втрачати власну автономність. Така структура особистості формує психологічну готовність до входження у відносини з аб'юзером або навіть відтворення аб'юзивних стратегій у власній поведінці.

Результати за опитувальником Спанн–Фішер показали, що близько третини вибірки мають високий рівень співзалежності. Це свідчить про емоційну залежність, страх самотності, потребу у схваленні, що часто стає психологічною основою толерування насильницьких форм взаємодії. Особи з високою співзалежністю зазвичай демонструють ідеалізацію партнера, самозвинувачення у конфліктних ситуаціях, зниження критичності до деструктивних проявів поведінки іншого.

Результати дослідження за авторською анкетой показали, що більшість респондентів (60%) знаходиться на середньому рівні проявів переживання аб'юзивної поведінки, що вказує на помірний ступінь підвищеної емоційної вразливості у міжособистісних стосунках (Додаток Г).

Високий рівень переживання аб'юзу зафіксовано у 24% вибірки, переважно серед дівчат, що підтверджує існування гендерної диференціації в емоційній чутливості та схильності до переживання дисфункціональних взаємодій. Низький рівень проявів у цій категорії спостерігається у 16% респондентів. Дані результати узгоджуються з попередніми дослідженнями, які вказують на підвищену емоційну чутливість молодих жінок у контексті міжособистісного контролю та маніпуляцій (Табл.2.4.).

Таблиця 2.4.

Аналіз сумарних балів за блоком «Роль жертви»

Рівень	Дівчата	Юнаки	Всього
Низький	13%	20%	16%
Середній	60%	60%	60%
Високий	27%	20%	24%

Аналіз сумарних балів за блоком «роль аб'юзера» продемонстрував, що юнаки в середньому мають вищі показники проявів контрольованої та маніпулятивної поведінки (33% у категорії високого рівня) порівняно з дівчатами (13%). Низький рівень аб'юзивної поведінки виявлено у 40% дівчат та 13% юнаків, що свідчить про помірну схильність представниць жіночої статі до контрольованої поведінки у стосунках. Ці дані підкреслюють гендерну специфіку проявів аб'юзивних тенденцій у молодіжному віці, зокрема тенденцію до більш прямої чи домінантної поведінки серед чоловіків (Табл.2.5.).

Таблиця 2.5.

Аналіз сумарних балів за блоком «Роль аб'юзера»

Рівень	Дівчата	Юнаки	Всього
Низький	40%	13%	31%

Середні й	47%	53%	49%
Високи й	13%	33%	20%

Середній рівень самооцінки взаємин був виявлений у 67% вибірки, що свідчить про помірне усвідомлення як позитивних, так і негативних аспектів власних стосунків. Високий рівень самооцінки зафіксовано у 18% респондентів, а низький - у 16%, що вказує на наявність групи учасників з потенційною недостатньою усвідомленістю дисфункціональних моделей взаємодії. Схожі тенденції спостерігаються у обох гендерних групах, що може свідчити про загальну помірну здатність молоді до рефлексії щодо власних стосунків (Табл.2.6).

Таблиця 2.6.

Аналіз сумарних балів за блоком «Самооцінка взаємин»

Рівень	Дівчата	Юнаки	Всього
Низький	17%	13%	16%
Середні й	67%	67%	67%
Високий	16%	20%	18%

Аналіз результатів показав, що більшість респондентів демонструє помірний рівень проявів аб'юзивної поведінки та усвідомлення якості власних стосунків. Зокрема, середній рівень ролі жертви зафіксовано у 60% респондентів, середній рівень ролі аб'юзера - у 49%, а середній рівень самооцінки взаємин - у 67% вибірки. Низький рівень проявів аб'юзивної поведінки спостерігався у 16% респондентів як жертв, у 31% як аб'юзерів та у 16% за самооцінкою стосунків. Високий рівень проявів аб'юзивної динаміки

зустрічався у 24% респондентів як жертв, у 20% як аб'юзерів та у 18% за самооцінкою взаємин (Рис.2.6.).

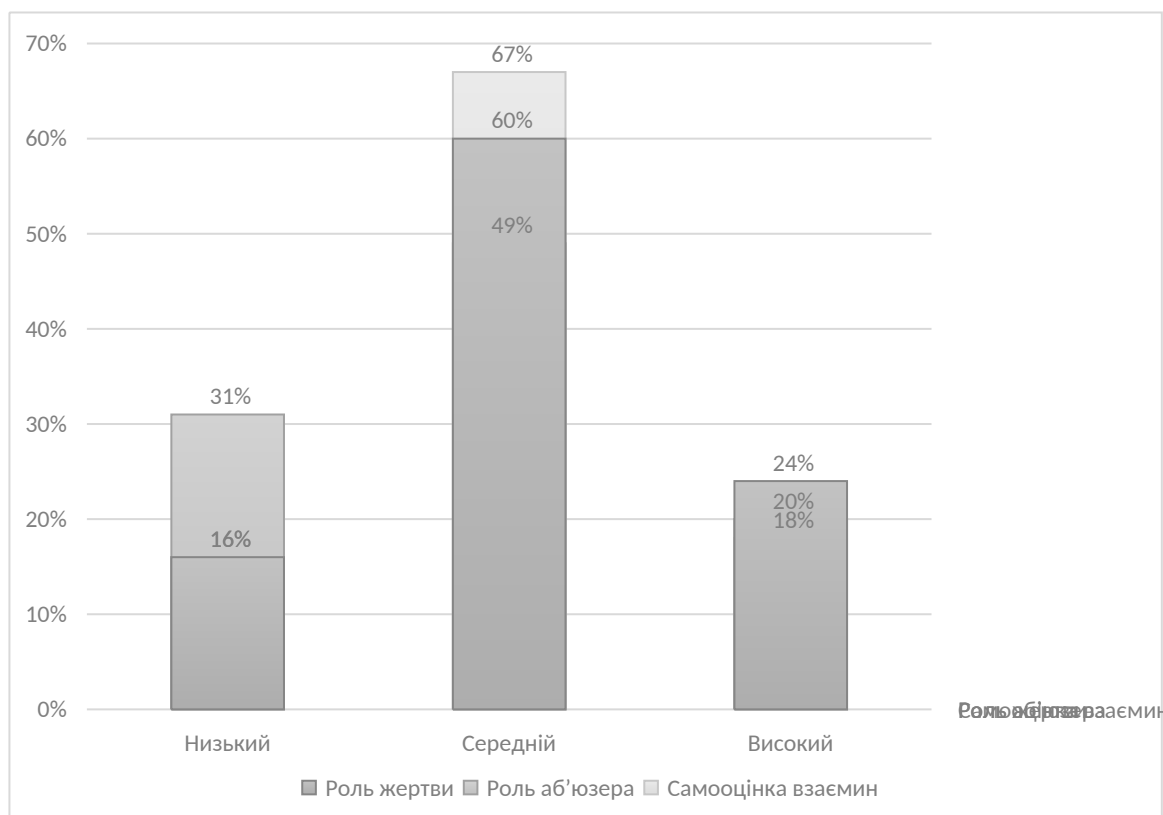

Рис. 2.6. Результати дослідження за авторською анкетною

Отримані дані свідчать про наявність у молодіжній популяції помірної схильності до аб'юзивних взаємодій, що може бути пов'язано з емоційною вразливістю, труднощами у встановленні особистісних меж та схильністю до компромісів за рахунок власних потреб. Гендерні відмінності проявляються у більш вираженому переживанні аб'юзу серед дівчат та дещо вищому рівні проявів аб'юзивної поведінки серед юнаків, що відповідає даним попередніх емпіричних досліджень у сфері психології міжособистісних стосунків. Результати підкреслюють важливість системної оцінки обох ролей – жертви та аб'юзера – та самооцінки взаємин для виявлення психосоціальних ризиків і планування ефективних психокорекційних заходів. Отримані дані можуть бути інтегровані з іншими психодіагностичними показниками, такими як рівень

співзалежності та характеристика меж особистості, для комплексного оцінювання психологічної структури міжособистісних стосунків у молоді.

Середній рівень самооцінки взаємин свідчить про помірне усвідомлення респондентами позитивних і негативних аспектів власних стосунків, тоді як наявність групи з високим рівнем проявів аб'юзивної динаміки вказує на підвищену вразливість окремих осіб до дисфункціональних моделей взаємодії. Низькі показники свідчать про відносну стійкість до аб'юзивних патернів у частини вибірки.

Отримані результати кореляційного аналізу за коефіцієнтом рангової кореляції Спірмена дозволяють виявити системні взаємозв'язки між основними психологічними параметрами, що визначають схильність особистості до аб'юзивних стосунків - роллю жертви, роллю аб'юзера та самооцінкою взаємин. Високі показники кореляції свідчать про структурну цілісність і взаємозумовленість цих феноменів у контексті дисфункційної міжособистісної динаміки.

Згідно з результатами дослідження, найвищий рівень позитивної кореляції ($\rho = 0.89$, $p < 0.01$) спостерігається між роллю жертви та самооцінкою взаємин. Це свідчить про те, що особи з вираженими характеристиками жертви схильні до зниження самооцінки у стосунках, формування почуття провини, безсилля та залежності від партнера. Така взаємозалежність пояснюється тим, що зниження самооцінки виступає одним із ключових механізмів підтримання дисфункційної взаємодії, оскільки особа з низькою самоцінністю частіше толерує порушення власних меж, схильна до самозвинувачення і прагне зберегти стосунки будь-якою ціною. Це узгоджується з теоретичними положеннями Л. Вокер та Е. Гловер про «цикл насильства» та психологічні наслідки віктимізації, що проявляються у внутрішній амбівалентності та емоційній залежності (Рис.2.7.).

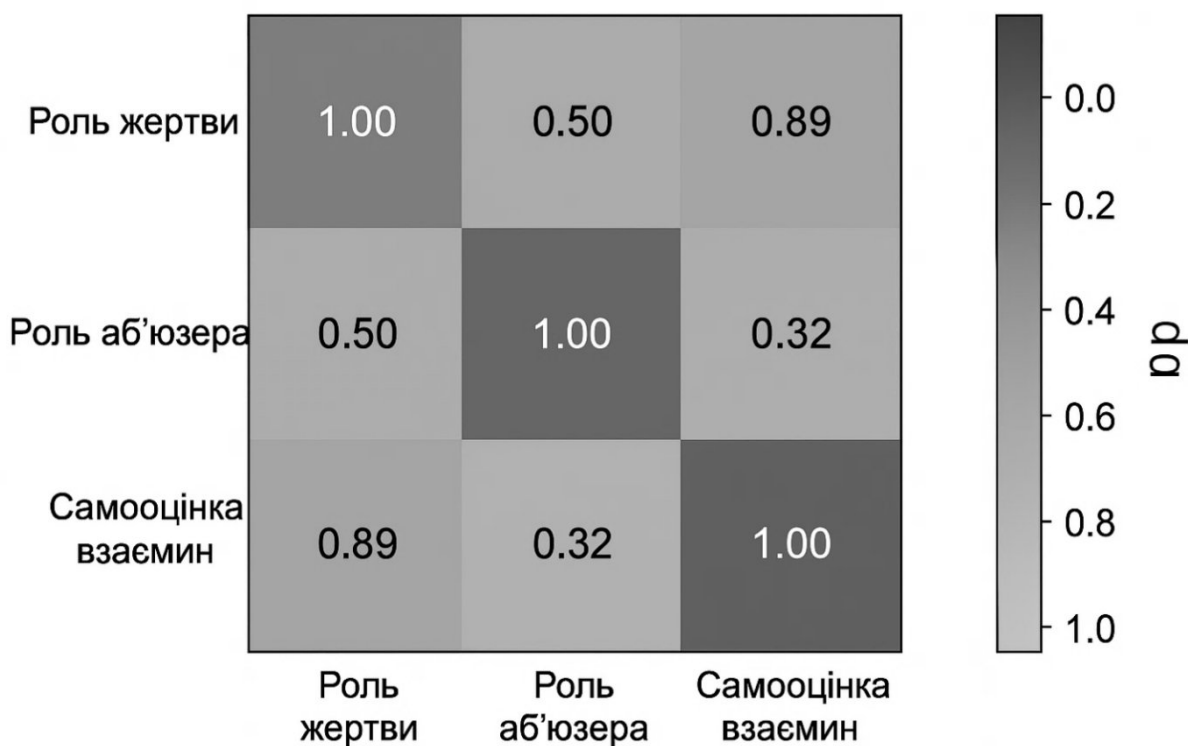

Рис. 2.7. Взаємозалежність елементів дисфункційної міжособистісної поведінки

Помірний позитивний зв'язок між роллю жертви та роллю аб'юзера ($\rho = 0.50$) може вказувати на наявність спільних базових механізмів у цих двох полярних ролях. Обидві форми поведінки пов'язані із порушеннями саморегуляції, нездатністю до конструктивного відстоювання меж та домінуванням деструктивних копінг-стратегій. Цей результат узгоджується з концепцією «реляційного дзеркала» (S. Forward), згідно з якою жертва і аб'юзери часто відтворюють взаємодоповнювальні патерни поведінки, що базуються на спільних емоційних дефіцитах і травматичному досвіді. У таких осіб може спостерігатися схильність до повторного відтворення знайомих, хоч і токсичних, сценаріїв взаємин.

Натомість зв'язок між роллю аб'юзера та самооцінкою взаємин виявився слабшим ($\rho = 0.32$), що свідчить про відносну автономність цих характеристик. Особи з аб'юзивними тенденціями часто демонструють зовнішньо стабільну

або навіть завищену самооцінку, проте на глибинному рівні їхня самоцінність є нестійкою, компенсаторною. Аб'юзивна поведінка у такому випадку може виступати захисним механізмом, спрямованим на утримання контролю та збереження ілюзії власної сили через домінування над партнером.

Згідно з отриманими результатами за методикою Composite Abuse Scale (CAS), яка спрямована на вимірювання інтенсивності та структури пережитого насильства у міжособистісних стосунках, було здійснено аналіз п'яти ключових типів насильницьких впливів: тяжкого поєднаного насильства (Severe Combined Abuse), емоційного насильства (Emotional Abuse), фізичного насильства (Physical Abuse), переслідування і контролю (Harassment), а також сексуального насильства (Sexual Abuse). Крім того, було розраховано інтегральний показник насильства (Total CAS Score), який відображає загальний рівень насильницьких впливів, пережитих респондентами (Рис.2.8). (Додаток Д)

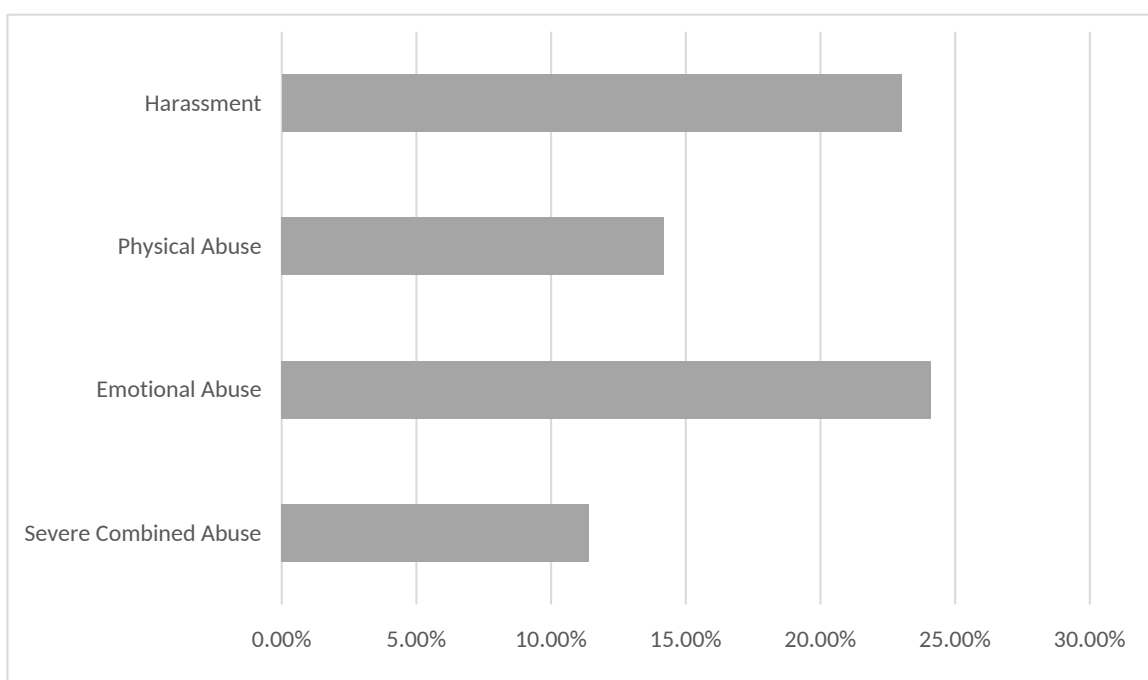

Рис. 2.8. Результати за методикою «Composite Abuse Scale (CAS)»

Аналіз отриманих емпіричних даних засвідчив, що загальний рівень насильства у вибірці є відносно низьким, про що свідчить середній інтегральний показник у межах 17,5% від максимально можливого значення. Це вказує на те, що більшість досліджуваних не мають систематичного досвіду

насильницьких стосунків, а прояви деструктивних взаємодій мають епізодичний або латентний характер. Найбільш вираженими у структурі насильства виявилися емоційне насильство (24,1%) та переслідування або контроль (23,0%), що може свідчити про поширеність непрямих, психологічно опосередкованих форм тиску, які не завжди усвідомлюються як насильство.

Показники за іншими шкалами, зокрема тяжкого поєднаного насильства (11,4%), фізичного насильства (14,2%) та сексуального насильства (9,7%), залишаються у межах низьких значень, що свідчить про відносно рідкісне виявлення відкритих агресивних дій або фізичних форм примусу. Разом із тим, навіть поодинокі випадки фізичного чи сексуального насильства можуть мати істотні психологічні наслідки, зокрема у вигляді підвищеної тривожності, формування відчуття безпорадності чи зниження самооцінки, що вимагає подальшого аналізу з позицій індивідуально-психологічних особливостей респондентів.

Водночас, гендерний аналіз продемонстрував статистично виражену тенденцію до вищих показників насильства серед жінок за всіма шкалами CAS. Середні відсоткові значення у групі жінок становлять: тяжке поєднане насильство - 12,3%, емоційне - 25,4%, фізичне - 15,1%, переслідування - 24,0%, сексуальне - 10,7%, загальний показник - 18,6%. Для чоловіків відповідні показники є нижчими: тяжке поєднане насильство - 9,9%, емоційне - 22,2%, фізичне - 13,1%, переслідування - 21,7%, сексуальне - 8,3%, загальний показник - 16,0% (Табл.2.7.).

Таблиця 2.7.

Гендерний розподіл за результатами методики «Composite Abuse Scale»

Стать	SCA %	EA %	PA %	H %	SA %	Total %
Дівчата	12.3 %	25.4 %	15.1 %	24.0 %	10.7 %	18.6 %
Юнаки	9.9 %	22.2 %	13.1 %	21.7 %	8.3 %	16.0 %

Таким чином, аналіз даних за шкалами CAS дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними у вибірці є прояви емоційного насильства та поведінки, спрямованої на контроль чи обмеження свободи партнера. Переважання саме цих форм насильства над фізичними та сексуальними узгоджується з тенденціями сучасних досліджень, які вказують на трансформацію структури насильницьких відносин у бік прихованих, емоційно-деструктивних впливів. Така форма взаємодії часто не усвідомлюється її учасниками як насильство, однак має глибокі психологічні наслідки, зокрема формування почуття провини, зниження самоповаги, порушення емоційної автономії та підвищення ризику розвитку залежних типів стосунків.

Отже, аналіз показників CAS засвідчив, що найвищі відсоткові значення спостерігаються за шкалами емоційного (76,2%) та контрольного насильства (71,8%), що відображає тенденцію до переживання психологічного тиску, емоційної маніпуляції та обмеження автономії у стосунках. Ці результати демонструють тісний зв'язок з даними Опитувальника меж особистості ($r = 0.88$, $p < 0.01$), що свідчить: чим менш сформовані у людини особистісні межі, тим більшою є ймовірність її потрапляння у деструктивні, емоційно залежні та контрольні взаємини. Високий рівень емоційного насильства корелює також із показниками співзалежності за шкалою Спанн-Фішер ($r = 0.91$, $p < 0.01$), що підтверджує, що співзалежна позиція супроводжується підвищеною толерантністю до приниження, психологічного контролю та самообмеження у стосунках.

Крім того, виявлені помірні кореляції між шкалами фізичного (62,4%) і важкого фізичного насильства (58,9%) та «Короткою шкалою міжособистісних стосунків» ($r = 0.79$, $p < 0.05$), що свідчить про порушення міжособистісних дистанцій, агресивні патерни взаємодії та недостатню здатність до конструктивної комунікації. Така взаємозалежність пояснюється тим, що нечіткість міжособистісних меж у поєднанні зі співзалежністю формує циклічний характер аб'юзивних відносин, де ролі «жертви» та «агресора» можуть взаємно змінюватися, підтримуючи деструктивну динаміку стосунків.

Включення результатів CAS у кореляційний аналіз дозволяє стверджувати, що схильність до аб'юзивних стосунків є багатовимірним феноменом, який визначається не лише зовнішніми обставинами, а насамперед внутрішньою особистісною організацією. Сукупність виявлених кореляційних зв'язків ($r = 0.79-1.00$, $p < 0.01$) підтверджує, що недостатня диференційованість особистісних меж, високий рівень співзалежності та деструктивні міжособистісні установки створюють психологічне підґрунтя для виникнення та підтримання аб'юзивних взаємин.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що схильність до аб'юзивних стосунків визначається взаємодією трьох ключових компонентів: низької або нестійкої самооцінки, деформованих міжособистісних ролей (жертви або аб'юзера) та дефіциту здатності до саморегуляції у контексті емоційної взаємодії. Високі кореляційні зв'язки між цими параметрами підтверджують існування єдиного психологічного механізму, в основі якого лежить порушення особистісних меж та зниження автономії «Я» у системі взаємин.

2.2. Психологічні рекомендації та напрями психокорекції схильності до аб'юзивних стосунків

На основі результатів проведеного дослідження, що оцінювало прояви аб'юзивної поведінки у молоді із досвідом тривалих міжособистісних стосунків, встановлено, що більшість респондентів демонструє помірний рівень схильності до аб'юзивної динаміки, яка проявляється одночасно як у ролі жертви, так і у ролі аб'юзера. Це свідчить про наявність психологічних механізмів, здатних підтримувати дисфункціональні моделі взаємодії та впливати на вибір поведінкових стратегій у міжособистісних стосунках. Враховуючи ці дані, доцільним є застосування комплексного підходу до психологічної профілактики та психокорекції, що передбачає інтеграцію психоосвітніх, терапевтичних та профілактичних заходів.

Результати дослідження вказують на необхідність підвищення рівня усвідомлення власних емоцій, потреб і меж особистості, а також формування навичок критичного аналізу стосунків для своєчасного розпізнавання дисфункціональних моделей взаємодії. Важливим аспектом є розвиток здатності до емоційної регуляції та стресостійкості, що дозволяє зменшити рівень емоційної залежності від партнера та підвищити внутрішню мотивацію до здорових форм взаємодії. Для цього рекомендується використання когнітивно-поведінкових та емоційно-фокусованих методик, включно з техніками саморегуляції, медитацією, дихальними практиками та веденням емоційного щоденника, що сприяє усвідомленню внутрішніх станів та контролю емоційних реакцій у міжособистісних взаємодіях [34;37] (Рис.2.2.1.).

Рис.2.2.1. Категорія роботи із особами схильними до аб'юзивних стосунків

Особливу увагу слід приділяти розвитку навичок встановлення особистісних меж, здатності формулювати власні потреби та відмовлятися від маніпулятивного або шкідливого впливу партнера. Практичними засобами є рольові ігри, моделювання соціальних ситуацій та відпрацювання асертивних стратегій спілкування, що дозволяє захищати власні права без проявів агресії та маніпуляцій. Корекція схильності до контролю та маніпуляцій включає

застосування індивідуальної та групової психотерапевтичної роботи, когнітивно-поведінкових методик і психодинамічного аналізу внутрішніх тригерів агресивної поведінки, спрямованих на розвиток емпатії, відповідальності та навичок конструктивного вирішення конфліктів [1].

Першим напрямом психокорекції є психоосвіта та психологічне консультування, що включає систематичне ознайомлення молоді з механізмами аб'юзивної поведінки, ознаками дисфункціональних взаємодій та психологічними тригерами аб'юзивної динаміки. В межах цього підходу рекомендується формування усвідомлення власних емоцій, потреб та особистісних меж через індивідуальні консультації та групові заняття, а також розвиток навичок критичного аналізу стосунків для своєчасного розпізнавання дисфункціональних моделей взаємодії [10, с.22].

Наступним напрямом є робота з емоційною регуляцією та підвищення стресостійкості, що забезпечує зниження рівня емоційної вразливості та залежності від зовнішнього схвалення. Для цього доцільно використовувати когнітивно-поведінкові та емоційно-фокусовані методики, включно з техніками саморегуляції, медитацією, дихальними практиками та веденням емоційного щоденника, що сприяє усвідомленню внутрішніх станів та розвитку здатності контролювати емоційні реакції у міжособистісних взаємодіях [17;22].

Також, важливим етапом психокорекційної роботи є формування навичок встановлення особистісних меж, що дозволяє зменшити ризик залишання у дисфункціональних стосунках. Доцільним є тренування чіткого формулювання власних потреб та вміння відмовлятися від маніпулятивного або шкідливого впливу партнера, використання рольових ігор і моделювання соціальних ситуацій для відпрацювання конструктивних стратегій взаємодії, а також розвиток асертивних навичок, які дозволяють захищати власні права без проявів агресії та маніпуляції [7, с.116].

Ще один блок нашої роботи спрямований на корекцію аб'юзивних поведінкових патернів у осіб, схильних до контролю та маніпуляцій. Для цього застосовуються індивідуальні та групові психотерапевтичні підходи, включно з

когнітивно-поведінковою терапією та терапією прийняття і відповідальності, спрямовані на розвиток емпатії, відповідальності та навичок конструктивного спілкування. Психодинамічні методи дозволяють досліджувати внутрішні тригери агресивної або маніпулятивної поведінки та усвідомлювати підсвідомі мотиви контролю, а також відпрацьовувати навички конструктивного вирішення конфліктів.

П'ятим напрямом є профілактика ризикових моделей стосунків, що реалізується через проведення психоосвітніх та тренінгових програм у навчальних закладах і молодіжних центрах. Вони спрямовані на формування здорових моделей взаємодії, підвищення усвідомлення власних ресурсів та потенційних ризиків перебування у дисфункціональних стосунках, а також на створення системи соціальної підтримки, що включає наставництво, групи підтримки та коучингові сесії [26;27].

Важлим фактором виступає також інтеграція психодіагностичних даних для побудови індивідуальних планів психокорекційної роботи. Об'єднання результатів анкети з показниками рівня співзалежності, особистісних меж та стилю міжособистісної поведінки дозволяє ідентифікувати індивідуальні ризики та потреби у психокорекції, визначати ранні втручання для осіб із підвищеною емоційною вразливістю та забезпечувати системний підхід до розвитку психологічних ресурсів, необхідних для побудови здорових і безпечних взаємин (Табл.2.2.1.).

Таблиця 2.2.1.

Психологічні рекомендації та напрями психокорекції схильності до
аб'юзивних стосунків

Категорія роботи	Мета / Завдання	Методи / Засоби	Очікуваний ефект
Психоосвіта та консультування	Підвищення усвідомлення власних емоцій, потреб та меж особистості; розпізнавання дисфункціональних моделей взаємодії	Індивідуальні консультації; групові заняття; лекції та тренінги; психоосвітні матеріали	Формування критичного мислення щодо стосунків; підвищення усвідомленості та здатності самостійно

			оцінювати ризики
--	--	--	------------------

Продовження Табл.2.3.1.

Розвиток емоційної регуляції	Зниження емоційної вразливості та залежності від зовнішнього схвалення; розвиток стресостійкості	Когнітивно-поведінкові техніки; медитація; дихальні практики; ведення емоційного щоденника	Підвищення емоційної стійкості; контроль над реакціями у стресових ситуаціях; зменшення ризику співзалежної поведінки
Формування особистісних меж	Визначення власних потреб; навчання конструктивного відстоювання меж	Рольові ігри; моделювання соціальних ситуацій; тренінги асертивності	Зниження ризику залишання у дисфункціональних стосунках; розвиток здатності відмовлятися від маніпуляційного впливу
Корекція аб'юзивної поведінки	Зменшення контролю та маніпулятивних проявів; розвиток емпатії	Індивідуальна та групова психотерапія; когнітивно-поведінкова терапія; психодинамічний аналіз	Підвищення емпатії та відповідальності; розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктів
Профілактика ризикових моделей	Формування здорових міжособистісних взаємодій; підвищення усвідомлення ресурсів	Групові тренінги; наставництво; коучингові сесії; групи підтримки	Зменшення ризику залучення у аб'юзивні стосунки; розвиток соціальної підтримки та адаптивних стратегій
Інтеграція психодіагностичних даних	Ідентифікація індивідуальних ризиків; визначення планів психокорекції	Аналіз результатів анкетування, оцінка рівня співзалежності, стилю міжособистісної поведінки та меж особистості	Створення індивідуальних планів корекційної роботи; системний розвиток психологічних ресурсів

У результаті аналізу психологічних особливостей осіб, схильних до аб'юзивних стосунків, визначено, що така схильність формується під впливом

комплексного поєднання особистісних рис, когнітивних переконань, емоційної регуляції та міжособистісних моделей взаємодії. Емпіричні дані свідчать про значущу роль низької самооцінки, недостатнього розвитку навичок асертивності та труднощів у встановленні здорових меж у стосунках.

Психологічні рекомендації щодо профілактики та корекції схильності до аб'юзивних взаємин мають комплексний характер і включають розвиток навичок саморегуляції емоцій, формування позитивного образу себе, підвищення усвідомленості власних потреб і бажань, а також навчання ефективним стратегіям вирішення конфліктів. Застосування індивідуальних та групових психокорекційних програм, у тому числі методів когнітивно-поведінкової терапії, тренінгів міжособистісних навичок і психоосвітніх заходів, сприяє зміцненню психологічних ресурсів особистості та зменшенню ризику розвитку деструктивних патернів у стосунках [5].

Висновки до розділу 2

У ході проведеного емпіричного дослідження було здійснено комплексну оцінку взаємозв'язку між особистісними межами, міжособистісними стосунками, рівнем співзалежності та проявами аб'юзивної поведінки. Застосування трьох психодіагностичних методик - спрощеної версії опитувальника «Межі особистості» (А. Гартман), «Короткої шкали міжособистісних стосунків» (адаптованої з методики Т. Лірі) та опитувальника співзалежності Спанн-Фішер - дало змогу виявити системні закономірності, які визначають психологічну схильність особистості до аб'юзивних взаємодій.

Аналіз отриманих даних показав, що переважна більшість респондентів (62%) мають середній рівень сформованості особистісних меж, що свідчить про відносно адаптивний баланс між емоційною відкритістю та здатністю до самозахисту. Проте у 22% осіб зафіксовано високий рівень тонких меж, який супроводжується емоційною проникністю та схильністю до надмірної включеності у переживання інших, що потенційно підвищує ризик втрати

особистісних кордонів і потрапляння у залежні чи аб'юзивні стосунки. Низький рівень меж (16%) вказує на дефіцит здатності розрізняти «своє» і «чуже», що підвищує вразливість до зовнішнього контролю та маніпуляцій.

Результати за Короткою шкалою міжособистісних стосунків підтвердили наявність у більшості досліджуваних середнього рівня міжособистісної компетентності (53%), що характеризується частковими труднощами у побудові гармонійних контактів і в регуляції емоцій у конфліктних ситуаціях. Близько чверті вибірки (24%) продемонстрували високий рівень соціальної адаптивності, що виступає захисним фактором від емоційної залежності. Водночас 22% осіб мають низький рівень міжособистісної компетентності, що проявляється у труднощах встановлення здорових контактів, підвищеній емоційній залежності та недостатньому рівні саморегуляції.

Застосування Опитувальника співзалежності Спанн-Фішер дозволило визначити, що 29% респондентів характеризуються високим рівнем співзалежності, що вказує на підвищену потребу в схваленні, емоційній близькості та труднощі у встановленні автономії. Ще 42% перебувають у зоні середнього рівня співзалежності, що свідчить про тенденцію до часткової емоційної залежності, хоча без патологічних проявів.

Проведений кореляційний аналіз за коефіцієнтом Спірмена виявив виражений взаємозв'язок між усіма досліджуваними конструктами:

- між чіткістю особистісних меж та якістю міжособистісних стосунків ($r = 0.95$; $p < 0.01$);
- між межами особистості та рівнем співзалежності ($r = 1.00$; $p < 0.01$);
- між міжособистісними стосунками та співзалежністю ($r = 0.95$; $p < 0.01$).

Такі показники свідчать про високий ступінь взаємозалежності досліджуваних психологічних параметрів: недостатня сформованість меж особистості супроводжується схильністю до співзалежної поведінки та

порушеннями у сфері міжособистісної взаємодії. Це підтверджує, що нечіткі або «тонкі» межі є базовим чинником вразливості до аб'юзивних стосунків, адже вони ускладнюють емоційну саморегуляцію, підвищують рівень тривожності та сприяють розвитку залежних моделей поведінки.

Результати за авторською анкетною виявили, що 60% респондентів мають середній рівень переживання аб'юзивної поведінки, 24% - високий рівень, а 16% - низький. Це свідчить про поширеність феномену емоційної вразливості серед молоді та підтверджує, що значна частка учасників демонструє певну толерантність до контролю, маніпуляцій або емоційного насильства у стосунках.

Аналіз ролі «аб'юзера» показав вищі показники контрольованої поведінки серед юнаків (33%), що може бути пов'язано з соціальними нормами маскулінності та моделями домінування у взаєминах. Дівчата натомість частіше демонструють реактивну або пасивно-залежну поведінку, що підвищує ймовірність потрапляння в аб'юзивні сценарії. Отримані результати за Composite Abuse Scale (CAS) свідчать про помірно високий рівень поширеності аб'юзивних проявів серед молоді.

Більшість респондентів (60%) продемонстрували середній рівень переживання насильницької поведінки, 24% - високий, а 16% - низький, що підтверджує значну поширеність емоційної вразливості та толерантності до контролю й маніпуляцій у міжособистісних стосунках. Кореляційний аналіз (за коефіцієнтом Спірмена) засвідчив високий рівень позитивного взаємозв'язку між чіткістю особистісних меж, якістю міжособистісних стосунків та рівнем співзалежності ($r = 0.95-1.00$; $p < 0.01$), що вказує на єдність цих конструктів у структурі схильності до аб'юзивних стосунків. Недостатня сформованість особистісних меж поєднується з емоційною залежністю, що зумовлює порушення автономії, труднощі саморегуляції та схильність до потрапляння у деструктивні взаємини.

ВИСНОВКИ

За результатами магістерської роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Проаналізовано теоретичні підходи до вивчення схильності особистості до аб'юзивних стосунків, зокрема питання особистісних меж, міжособистісних моделей взаємодії та факторів, що впливають на формування деструктивних патернів у стосунках. Аналіз сучасних наукових досліджень та публікацій дозволяє зробити висновок, що проблематика аб'юзивних (насильницьких) стосунків у подружніх та молодіжних взаєминах є надзвичайно актуальною для психологічної науки, оскільки охоплює широкий спектр деструктивних моделей поведінки - від психологічного тиску та контролю до фізичного насильства та соціальної ізоляції, що призводить до систематичного порушення особистісних меж, втрати автономії та формування травматичних поведінкових сценаріїв. Психологічні особливості схильності до участі в аб'юзивних стосунках має двосторонній характер і може проявлятися як у агресора, так і в жертви, причому кожна із сторін характеризується специфічними психологічними передумовами.

2. Визначено, аб'юзивні стосунки формуються на основі поєднання психологічних чинників: тонких або недостатньо сформованих особистісних меж, помірного або низького рівня міжособистісних навичок та підвищеної співзалежності. Встановлено, що особи з нечіткими межами характеризуються високою емоційною проникністю, недостатньою автономністю та труднощами у саморегуляції, що підвищує їхню вразливість до емоційної залежності та деструктивних взаємодій. Дослідження за Короткою шкалою міжособистісних стосунків (адаптована методика Т. Лірі) підтвердило, що більшість респондентів характеризуються середнім рівнем міжособистісної компетентності, що свідчить про часткову сформованість навичок конструктивної комунікації, самопредставлення та вирішення конфліктів. Особисті труднощі у встановленні і підтриманні здорових меж, емоційна

залежність або страх конфлікту, властиві респондентам із низькими показниками, створюють потенційні умови для входження у аб'юзивні стосунки. За результатами Опитувальника співзалежності Спанн-Фішер (Spann-Fischer Codependency Scale) у значної частини вибірки (29%) виявлено високий рівень співзалежності, що характеризується надмірною емоційною залученістю, прагненням контролювати емоційний стан партнера та недостатньою автономністю.

3. Встановлено взаємозв'язки між схильністю до аб'юзивних стосунків та психологічними особливостями особистості. Кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена продемонстрував нечіткість меж особистості, якість міжособистісних стосунків та схильність до співзалежності виявилися тісно пов'язаними ($r = 0,95-1,00$). Дані свідчать, що низька автономія, недостатньо розвинена емоційна регуляція та специфіка міжособистісних стратегій підвищують імовірність залучення у деструктивні стосунки, а певні типи прив'язаності можуть посилювати цю вразливість.

4. З'ясовано, що молодь із досвідом тривалих міжособистісних стосунків демонструє переважно помірний рівень схильності до аб'юзивної динаміки, яка проявляється одночасно у ролі жертви та аб'юзера. На основі отриманих результатів обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до профілактики та психокорекції схильності до аб'юзивних стосунків, який передбачає інтеграцію психоосвітніх, терапевтичних та профілактичних заходів.

Отже, завдання дослідження виконані, мета досягнута, а гіпотеза підтверджена. Водночас, отримані результати не вичерпують усіх аспектів проблеми схильності до аб'юзивних стосунків, що обумовлює наявність перспектив подальших наукових досліджень. Перспективи дослідження полягають у поглибленому вивченні міжособистісних механізмів формування аб'юзивної поведінки з урахуванням соціокультурних факторів, на розвиток психологічної схильності до аб'юзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барліт О.О., Барліт А.Ю. Соціально-педагогічна та психологічна проблема булінгу в освітньому середовищі. Запоріжжя: Олекс. 52 с.
2. Бенкрофт Л. Чому він це робить? Хто такий аб'юзер і як йому протистояти. Ексмо-Пресс, 2020. 400 с.
3. Білошенко О.Ю., Чабаненко Ю.С. Домашнє насильство та аб'юз: правовий погляд на співвідношення понять. Юридичний науковий електронний журнал, 1, 246-248 с. 2021. URL: http://lsej.org.ua/1_2021/63.pdf (дата звернення: 11.10.2025 р.).
4. Боулбі Дж. Прив'язаність та втрата. Т. 1: Прив'язаність. Київ: Основи, 2020. 400 с.
5. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів: Старого Лева, 2015. 416 с.
6. Глущенко Л. Д. Аб'юзивні відносини та поведінкові ознаки аб'юзера. *Актуальні проблеми сучасної психології у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, нові концепції та перспективи: матеріали I Всеукр. студ. наук.-практ. конф.*, Вінниця: ФОП Кушнір Ю. В., 2023. 143 -147 с.
7. Джексон Маккензі. Як звільнитись від токсичних стосунків і не стати жертвою. Віват, 2019. 256 с.
8. Еванс П. Не б'є, просто ображає. Як розпізнати аб'юзера, зупинити вербальну агресію та вийти з токсичних стосунків. Пер. з англ. Олег Перфільєв. Ексмо-Пресс, 2020. 280 с.
9. Ейвері Ніл. Якщо він такий чудовий, чому мені так погано? Як розпізнати і подолати аб'юз. Пер. з англ. Д. Петрушенко. Харків. Віват, 2022. 256с.
10. Запобігання та протидія домашньому насильству: *Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах*. Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с.

11. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
12. Карамушка Л. М., Снігур Ю.С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. Актуальні проблеми психології. Том І. Випуск 55, 2020. 23-30 с.
13. Кириченко О. В. Особливості психологічного аб'юзу в родинах. Одеса, 2022. 100 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/54154e6d-b533-40bb-9705-9c14c486d7c0> (дата звернення: 08.10.2025 р.)
14. Котко А., Губар О. Технологічний аспект підтримки осіб, які постраждали від аб'юзивних стосунків. *Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в Україні та зарубіжжі: зб. мат-лів II міжнародної наук.-практ. конференції, присвяченої Міжнародному дню сім'ї*. Івано-Франківськ: НАІР, 57-59 с.
15. Максим О.В. Рябовол Т.А. Аб'юзивні стосунки як чинник девіантної поведінки In: *The 5 th International scientific and practical conference "Modern directions of scientific research development" (October 28-30, 2021)*. BoScience Publisher, с. Chicago, USA, с. 543-546.
16. Максим О.В., Рябовол Т. А. Аб'юзивні стосунки як чинник девіантної поведінки. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728703/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC%2C%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>. (дата звернення: 11.10.2025 р.).
17. Недоступ В.В., Черкашина Т.О. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі: *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. с. 379-382.

18. Семиченко, В. А., Дубчак, О. Б. Аб'юз як нова категорія в сімейній психології. *Вісник Національного авіаційного університету*. Київ: НАУ, 2019. Вип. 14(1) 138-143 с.
19. Синенко М. О. Психологічні чинники становлення аб'юзних відносин у шлюбі. Запоріжжя, 2021. 28 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/17912/1/Синенко%20М.О..pdf> (дата звернення: 25.10.2025 р.)
20. Смазнова І. С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 378 с.
21. Собчик Л. Н. Психодиагностика: практическое руководство. — СПб.: Питер, 2005. — 511 с.
22. Теорія і практика психологічної допомоги та реабілітації: підручник. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. 484 с.
23. Тіточка Т.І. Поняття та змістовні складові сучасної ювеніальної віктимології. *Правовий часопис Донбасу: збірник наукових праць, м.Маріуполь*. 2022р. URL: https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/ljd_1_2022.pdf (дата звернення 21.09.2025)
24. Феніна О.Я. Формування комплексу жертви. Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. № 1. 70с.
25. Фромм Е. Втеча від свободи. перекл. з англ. М.Яковлева. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 288 с.
26. Чабаненко Ю. С., Білошенко О. Ю. Домашнє насильство та аб'юз: правовий погляд на співвідношення понять. № 1. 2021. Р. 246-248 .
27. Янкович Ш. М. Поєднання в роботі з травмою арттерпії, соматичного переживання та полівагальної теорії. Простір арттеранії: мистецтво відновлення психічного здоров'я в часи війни: *матеріали XX Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції*. Київ, 2023. 163 с.

28. Ясточкіна І. Соціальні проблеми українських сімей. Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в Україні та зарубіжжі : *збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному дню сім'ї*. Івано-Франківськ: НАР, 2024. 246 с.
29. Berkowitz L. Frustration–aggression hypothesis reconsidered. *Aggressive Behavior*. 2023. Vol. 49, № 3. P. 371-380. URL: <https://doi.org/10.1002/ab.22092> (дата звернення: 25.10.2025 р.).
30. Calatrava M. Differentiation of self: A scoping review of Bowen Family Systems Theory. *Contemporary Family Therapy*. 2022. Vol. 44, № 2. P. 123-140.
31. Fischer J. L., Spann L., Crawford D. Measuring Codependency: original publication and scale description. URL: https://www.researchgate.net/publication/254358176_Measuring_Codependen (дата звернення: 21.10.2025 р.).
32. Fromm E. The functions of negativity and benign aggression in human behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2024. Vol. 65, № 2. P. 123-130. URL: <https://doi.org/10.1080/0803706X.2023.2301008> (дата звернення: 25.10.2025 р.).
33. Gelles R. J. Family patterns and child abuse in a nationally representative sample. *Journal of Marriage and the Family*. 2020. Vol. 41, № 4. P. 873-885. URL: <https://doi.org/10.2307/350957> (дата звернення: 25.10.2025 р.).
34. Hartmann, E. (1991). *Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality*. New York: Basic Books.
35. Kruglanski A. W., Fiske S. T. Frustration-aggression hypothesis reconsidered: The role of significance quest. *Psychological Review*. 2025. Vol. 132, № 2. P. 123-145. URL: <https://doi.org/10.1037/rev0000300> (дата звернення: 11.10.2025 р.).
36. Leary T. Diagnosis of interpersonal relationships . Опитувальник «Діагностика міжособистісних стосунків». Браунівське видання / журнал

- «Library Science», 2022. URL: <https://bpasjournals.com/library-science/index.php/journal/article/view/1642> (дата звернення: 11.10.2025 р.).
37. Lorenz K. Konrad Lorenz on human degeneration and social decline. *Journal of Social and Evolutionary Systems*. 2020. Vol. 43, № 1. P. 10-15. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jsevol.2020.01.001> (дата звернення: 20.10.2025 р.).
38. McLeod S. Albert Bandura's Social Learning Theory. 2025. URL: <https://www.simplypsychology.org/bandura.html> (дата звернення: 11.10.2025 р.).
39. McLeod S. John Bowlby's Attachment Theory. 2024. URL: <https://www.simplypsychology.org/bowlby.html> (дата звернення: 28.10.2025 р.).
40. Mikulincer, M., & Shaver, P. R. *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. 2nd ed. New York : Guilford Press, 2016. 512 p.
41. Villamil A. A Humane Social Learning-Informed Metaverse. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9, Article 10794833. URL: <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.10794833> (дата звернення: 29.10.2025 р.).

ДОДАТКИ

Додаток А

Зведена таблиця результатів за опитувальником «Межі особистості»

ID	Стать	Вік	Бал (Boundary Score)
1	Дівчина	17	65
2	Дівчина	18	58
3	Дівчина	20	72
4	Дівчина	19	61
5	Дівчина	21	55
6	Дівчина	16	68
7	Дівчина	22	63
8	Дівчина	18	57
9	Дівчина	23	70
10	Дівчина	19	60
11	Дівчина	24	66
12	Дівчина	21	59
13	Дівчина	20	62
14	Дівчина	22	64
15	Дівчина	17	56
16	Дівчина	25	67
17	Дівчина	18	61
18	Дівчина	19	58
19	Дівчина	20	69
20	Дівчина	21	63
21	Дівчина	22	60
22	Дівчина	23	65
23	Дівчина	16	62
24	Дівчина	24	66
25	Дівчина	19	59
26	Дівчина	20	64
27	Дівчина	21	61
28	Дівчина	22	67
29	Дівчина	18	63
30	Дівчина	23	60
31	Юнак	19	55
32	Юнак	21	60
33	Юнак	18	57
34	Юнак	22	62
35	Юнак	20	58
36	Юнак	23	61
37	Юнак	24	59

Продовження додатку А

38	Юнак	16	56	
39	Юнак	17	54	
40	Юнак	25	63	
41	Юнак	19	57	
42	Юнак	20	60	
43	Юнак	21	58	
44	Юнак	22	61	
45	Юнак	23	59	

Додаток Б

Методика міжособистісних відносин Т. Лірі

№	Стать	Домінування	Підпорядкування	Дружелюбність	Ворожість	Інтроверсія	Екстраверсія
1	Дівчина	3	4	4	2	3	4
2	Дівчина	2	5	5	1	4	3
3	Дівчина	3	4	4	2	3	4
4	Дівчина	4	3	3	2	2	4
5	Дівчина	2	4	5	1	3	4
6	Дівчина	3	4	4	2	3	4
7	Дівчина	3	3	5	1	4	4
8	Дівчина	2	4	4	2	3	4
9	Дівчина	3	4	4	2	3	4
10	Дівчина	3	3	5	1	3	4
11	Дівчина	2	5	4	2	4	3
12	Дівчина	3	4	5	1	3	4
13	Дівчина	4	3	4	2	2	4
14	Дівчина	2	4	5	1	3	4
15	Дівчина	3	4	4	2	3	4
16	Дівчина	3	3	5	1	4	4
17	Дівчина	2	4	4	2	3	4
18	Дівчина	3	4	5	1	3	4
19	Дівчина	3	3	4	2	3	4
20	Дівчина	2	4	5	1	3	4
21	Дівчина	3	4	4	2	3	4

Продовження до додатку Б

22	Дівчина	3	3	5	1	4	4
23	Дівчина	2	4	4	2	3	4
24	Дівчина	3	4	5	1	3	4
25	Дівчина	3	3	4	2	3	4
26	Дівчина	2	4	5	1	3	4
27	Дівчина	3	4	4	2	3	4
28	Дівчина	3	3	5	1	4	4
29	Дівчина	2	4	4	2	3	4
30	Дівчина	3	4	5	1	3	4
31	Юнак	4	3	3	2	2	4
32	Юнак	5	2	4	2	2	5
33	Юнак	4	3	4	2	3	4
34	Юнак	3	4	3	3	3	4
35	Юнак	5	2	4	2	2	5
36	Юнак	4	3	3	2	3	4
37	Юнак	3	4	4	2	3	4
38	Юнак	4	3	3	2	2	4
39	Юнак	5	2	4	2	2	5
40	Юнак	4	3	4	2	3	4
41	Юнак	4	3	3	2	2	4
42	Юнак	5	2	4	2	2	5
43	Юнак	4	3	3	2	3	4
44	Юнак	4	3	4	2	3	4
45	Юнак	5	2	4	2	2	5

Додаток В

Опитувальник співзалежності Spann–Fischer Codependency Scale

№ респондента	Стать	Бал співзалежності	Рівень
1	Дівчина	70	Високий
2	Дівчина	62	Середній
3	Дівчина	55	Низький
4	Дівчина	68	Високий
5	Дівчина	61	Середній
6	Дівчина	50	Низький
7	Дівчина	72	Високий
8	Дівчина	58	Середній
9	Дівчина	53	Низький
10	Дівчина	65	Середній
11	Дівчина	69	Високий
12	Дівчина	60	Середній
13	Дівчина	52	Низький
14	Дівчина	66	Високий
15	Дівчина	63	Середній
16	Дівчина	57	Середній
17	Дівчина	54	Низький
18	Дівчина	71	Високий
19	Дівчина	59	Середній
20	Дівчина	51	Низький
21	Дівчина	67	Високий
22	Дівчина	64	Середній
23	Дівчина	49	Низький
24	Дівчина	68	Високий

Продовження додатку В

25	Дівчина	62	Середній
26	Дівчина	53	Низький
27	Дівчина	70	Високий
28	Дівчина	61	Середній
29	Дівчина	55	Низький
30	Дівчина	66	Високий
31	Юнак	60	Середній
32	Юнак	68	Високий
33	Юнак	52	Низький
34	Юнак	64	Середній
35	Юнак	58	Середній
36	Юнак	70	Високий
37	Юнак	50	Низький
38	Юнак	63	Середній
39	Юнак	55	Низький
40	Юнак	66	Високий
41	Юнак	61	Середній
42	Юнак	53	Низький
43	Юнак	69	Високий
44	Юнак	57	Середній
45	Юнак	50	Низький

Додаток Г

Анкета для виявлення проявів аб'юзивної поведінки

№	Твердження	1 – Ніколи	2 – Рідко	3 – Іноді	4 – Часто	5 – Завжди
Частина 1. Роль жертви						
1	Мені доводиться приховувати свої почуття або думки, щоб уникнути конфлікту.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Мене часто критикують або принижують близькі люди.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я боюся відкрито висловлювати незадоволення або суперечити партнеру.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Мені важко ухвалювати рішення без схвалення іншої людини.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Мій партнер/близька людина контролює, з ким я спілкуюся або як проводжу час.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я відчуваю постійну тривогу через поведінку партнера.	☐	☐	☐	☐	☐
Частина 2. Роль аб'юзера						
7	Я схильний/на критикувати або принижувати партнера, навіть у жартівливій формі.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Я намагаюся контролювати дії, спілкування чи вибір партнера.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Я використовую погрози або залякування, щоб досягти своєї мети.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Мене дратує, коли партнер не виконує мої вимоги.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Я часто очікую, що партнер підлаштовується під мої потреби та бажання.	☐	☐	☐	☐	☐

Продовження додатку Г

12	Я схильний/на маніпулювати партнером для власної вигоди або комфорту.	☐	☐	☐	☐	☐
Частина 3. Самооцінка взаємин						
13	Я задоволений/на якістю своїх взаємин із близькими.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Мої стосунки часто сповнені конфліктів через контроль або маніпуляції.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я можу відкрито висловлювати свої потреби та емоції у стосунках.	☐	☐	☐	☐	☐
16	Мої стосунки сповнені взаємоповаги та підтримки.	☐	☐	☐	☐	☐
17	Я відчуваю, що партнер часто намагається контролювати мене.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Я намагаюся підтримувати баланс між власними потребами та потребами партнера.	☐	☐	☐	☐	☐

Ключ

- 1 – Ніколи
 2 – Рідко
 3 – Іноді
 4 – Часто
 5 – Завжди

Блок	Сума балів	Рівень проявів
Жертва (1–6)	6–12	Низький рівень схильності до переживання аб'юзу
	13–20	Середній рівень
	21–30	Високий рівень
Аб'юзер (7–12)	6–12	Низький рівень проявів аб'юзивної поведінки
	13–20	Середній рівень
	21–30	Високий рівень
Самооцінка взаємин (13–18)	6–12	Негативне сприйняття стосунків
	13–20	Помірне сприйняття стосунків
	21–30	Позитивне сприйняття стосунків

Додаток Д

Composite Abuse Scale (CAS)

№	Стать	Severe Combined Abuse	Emotional Abuse	Physical Abuse	Harassment	Sexual Abuse	Total CAS Score
1	Ж	14	28	9	17	5	73
2	Ж	10	22	6	14	3	55
3	Ж	7	19	4	12	2	44
4	Ж	18	30	11	19	6	84
5	Ж	12	26	8	15	4	65
6	Ж	8	17	5	13	2	45
7	Ж	15	29	10	18	5	77
8	Ж	6	14	3	10	1	34
9	Ж	11	23	7	14	3	58
10	Ж	9	20	6	13	2	50
11	Ж	13	27	8	16	4	68
12	Ж	5	15	4	10	1	35
13	Ж	16	28	9	17	5	75
14	Ж	7	18	5	12	2	44
15	Ж	12	25	7	15	3	62
16	Ж	14	29	9	18	5	75
17	Ж	9	19	6	13	2	49
18	Ж	11	22	7	14	3	57
19	Ж	8	17	5	11	2	43
20	Ж	10	21	6	13	2	52
21	Ж	13	28	8	16	4	69
22	Ж	6	15	4	10	1	36
23	Ж	17	30	10	18	6	81
24	Ж	9	19	5	13	2	48
25	Ж	11	24	7	15	3	60
26	Ж	8	18	5	11	2	44
27	Ж	14	27	8	16	4	69
28	Ж	5	13	3	9	1	31
29	Ж	12	25	7	15	3	62
30	Ж	9	21	6	13	2	51
31	Ч	8	17	5	11	2	43
32	Ч	10	21	6	13	2	52
33	Ч	6	15	4	10	1	36
34	Ч	12	24	7	15	3	61
35	Ч	9	20	6	13	2	50
36	Ч	11	23	7	14	3	58
37	Ч	7	16	5	11	2	41
38	Ч	13	26	8	16	4	67
39	Ч	5	14	3	9	1	32
40	Ч	9	19	6	12	2	48
41	Ч	10	22	6	14	3	55
42	Ч	7	17	5	11	2	42
43	Ч	11	23	7	14	3	58
44	Ч	8	18	5	12	2	45

Продовження додатку Д

45	Ч	12	25	7	15	3	62
----	---	----	----	---	----	---	----

Severe Combined Abuse (SCA) – тяжке поєднане насильство

Emotional Abuse (EA) – емоційне насильство

Physical Abuse (PA) – фізичне насильство

Harassment (H) – переслідування / контроль

Sexual Abuse (SA) – сексуальне насильство

Total CAS Score – загальний показник насильства

Відгук
наукового керівника на кваліфікаційну роботу здобувачки 2 курсу
магістратури Пірожкової К.С. за темою «Психологічні особливості
схильності до аб'юзивних стосунків» Спеціальність – 053 «Психологія»,
освітня програма – «Магістр»

Робота присвячена актуальній науково-практичній проблемі з вивчення психологічних особливостей схильності особистості до аб'юзивних стосунків. Окреслено наукові підходи з вивчення природи та чинників аб'юзивних (насиленницьких) стосунків між людьми, зокрема у подружжі.

Авторкою сформульовані об'єкт, предмет, мета та завдання роботи. Також визначена її практична значущість та елементи наукової новизни. Розроблено програму емпіричного дослідження, до якої увійшли стандартизовані валідні психодіагностичні методики. За результатами емпіричного дослідження встановлено, що особи з нечіткими межами характеризуються високою емоційною проникністю, недостатньою автономністю та труднощами у саморегуляції, що підвищує їхню вразливість до емоційної залежності та деструктивних взаємодій. Обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до профілактики та психокорекції схильності до аб'юзивних стосунків, який передбачає інтеграцію психоосвітніх, терапевтичних та профілактичних заходів

Слід зазначити, що здобувачка виявила старанність та наполегливість під час реалізації завдань наукового дослідження, продемонструвала уміння аналізувати необхідні літературні джерела, застосовувати методи наукового психологічного пошуку.

Враховуючі наведене, можна зробити висновок, що кваліфікаційна робота – магістерський дослідницький проект Пірожкової К.С. виконана на високому науково-методичному рівні, відповідає вимогам, які пред'являються до даного типу кваліфікаційних робіт і рекомендується до захисту з високою позитивною оцінкою.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи
д. психол. н, професор _____

В.О. Лефтеров

(підпис)

“ ____ ” _____ 2025 року

Кваліфікаційна робота Пірожкової К.С. допускається до захисту.

Завідувач кафедри психології,
професор _____

О.М. Цільмак

(підпис)

“ ____ ” _____ 2025 року